

Jezična analiza Muke Isusove iz Tkonskoga zbornika

Bogunović, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:115499>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Ivana Bogunović

**Jezična analiza *Muke Isusove iz Tkonskoga*
*zbornika***

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ivana Bogunović
Matični broj: 0009077125

Jezična analiza *Muke Isusove iz Tkonskoga*
zbornika

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost/Pedagogija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Sanja Zubčić

Rijeka, 18. rujna 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova

_____

izradio/la samostalno pod mentorstvom _____.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

_____

_____

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA	2
3. JEZIK HRVATSKIH GLAGOLJAŠA U SREDNJEM VIJEKU	4
4. NELITURGIJSKI GLAGOLJSKI ZBORNICI.....	6
5. TKONSKI ZBORNIK	9
6. MUKA ISUSOVA	11
7. OPASKE O ORTOGRAFIJI	13
8. FONOLOŠKA RAZINA ANALIZE.....	17
8.1.POLUGLASOVI.....	17
8.2.NAZALI.....	17
8.3.JAT	20
8.4.SLOGOTVORLNO /.....	21
8.5.ROTACIZAM.....	23
8.6.KONSONANTSKA SKUPINA <i>čr</i>	23
8.7.ZAKLJUČNO O FONOLOGIJ.....	25
9. MORFOLOŠKA RAZINA ANALIZE.....	26
9.1.MORFOLOGIJA IMENICA	26
9.2.GLAVNA OBILJEŽJA IMENICA U <i>MUCI ISUSOVOJ</i>	28
10. KAJKAVIZMI.....	37
11. ZAKLJUČAK	42
12. POPIS LITERATURE	44
13. PRILOZI	47
14. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI	48

15. TRANSLITERIRANI TEKST <i>MUKE ISUSOVE</i>	49
---	----

1. UVOD

Ponukana zanimanjem za korijene hrvatskoga jezika i zaintrigirana činjenicom da je u ovom području, unatoč sustavnom proučavanju, ostalo još mnogo otvorenih pitanja i neistraženih tema, ali i činjenicom da su stari spisi okruženi stanovitom tajnovitošću zbog nedostataka istraženosti ili dostupnosti, odlučila sam za temu završnoga rada uzeti fonološku analizu jednoga hrvatskoglagoljskoga teksta – *Muke Isusove iz Tkonskoga zbornika*, uz osvrt na grafijske značajke teksta te morfologiju imenica.

Tekst glagoljaške književnosti kasnoga srednjeg vijeka *Tkonski zbornik* djelo je dvojice nepoznatih autora, a sastavljen je uz visoku estetsku vrijednost i široku književnu kulturu. Na izbor teksta iz *Tkonskoga zbornika* potaknula me je činjenica da tkonski glagoljski rukopis predstavlja jednu od najsveobuhvatnijih zbirki širokoga spektra srednjovjekovnoga štiva. Nadalje, odlučujuće je bilo to što Slavomir Sambunjak drži da jezik rukopisa podjednako upućuje na prostore oko Tkona, kao i one posjede kojima je vlado Bernardin Frankopan. U *Zborniku* S. Sambunjak prepoznaje i prisutnost kajkavskih i štokavskih jezičnih elemenata. *Muka Isusova iz Tkonskoga zbornika* pokazala se vrlo dobrim odabirom za temu završnoga rada jer se analizom fonoloških elemenata otkrio velik broj jezičnopovijesnih i dijalektoloških značajki.

2. METODOLOGIJA RADA

Korpus za ovu radnju je transliterirani tekst *Muke Isusove iz Tkonskoga zbornika* iz 16. stoljeća objavljen u knjizi *Tkonski zbornik : Hrvatskiglagoljski tekstovi iz 16. stoljeća*. Slavomir je Sambunjak transliterirao i napisao popratne tekstove. Antonija Zaradija Kiš knjizi pripisuje dva nedostatka - manjak preslika originala uz transliterirani tekst te osuvremenjivanje srednjovjekovnoga teksta uočljivo u uporabi interpunkcije i majuskula (Zaradija Kiš 2002 : 250). Zbog navedenih nedostataka postoji vjerojatnost da fonološka analiza teksta u tom smislu bude manjkava.

Cilj je ove radnje provesti analizu fonoloških značajki teksta *Muke Isusove iz Tkonskoga zbornika* i opisati osnovne karakteristike jezika kojim je pisan. Analizi je fonoloških značajki teksta dodana i analiza morfoloških značajki imenica kako bi se pokazalo da je razvoj jezika popraćen promjenama i na fonološkoj i na morfološkoj razini. Ostale su vrste riječi isključene iz analize zbog ograničenja forma rada. U završnom je dijelu rada naglasak na leksiku *Muke Isusove* jer su tijekom čitanja teksta prepoznati brojni kajkavizmi.

Analizi *Muke Isusove* prethodilo je konzultiranje *Maloga staroslavenskog rječnika* i ispisivanje kanonskoga oblika riječi te njezinih morfoloških odrednica kako bi se umanjila mogućnost pogrešaka u fonološkoj i morfološkoj analizi teksta. Analiza je teksta započela ekscerpiranjem svih riječi iz teksta i postavljanjem u opreku s kanonskim oblikom iz *Rječnika*. Na fonološkoj razini analize primjeri su podijeljeni s obzirom na podrijetlo i refleksu te su nadalje razmatrane zanimljivije značajke glasova i glasovnih skupina koji su obilježje jezičnoga sustava kojim je tekst pisan. Na morfološkoj razini analizirana je morfologija imenica podijeljena s obzirom na vrstu deklinacije. Kao što je već spomenuto, ostale su vrste riječi isključene iz analize zbog ograničenja forme rada.

Iz praktičnih razloga, kako bi se olakšalo praćenje analize, u prilog je uključen tekst *Muke Isusove*. Primjeri koji su navođeni u radnji numerirani su po razdiobi na folije unutar predloška, a zatim i po broju retka.

Analiza obuhvaća fonološke i morfološke značajke teksta, ali nisu obrađeni svi fonemi i morfemi, već samo oni koji su zanimljivi s aspekta opisivanja osnovnih karakteristika jezika kojim je pisan tekst *Muke Isusove*.

3. JEZIK HRVATSKIH GLAGOLJAŠA U SREDNJEM VIJEKU

Iako je hrvatska srednjovjekovna književnost tropismena, (glagoljica, ćirilica, latinica) u ovom je radu naglasak stavljen na hrvatsko srednjovjekovno glagoljaštvo. *„Hrvatsko je glagoljaštvo kulturna pojava koja traje više od jedanaest stoljeća te koja je osobito obilježila kulturu hrvatskog srednjovjekovlja i ranog novovjekovlja“* (Damjanović 2015 : 39).

Kao početak hrvatskoga književnoga srednjovjekovlja mogli bismo uzeti prva iskustva pisane riječi u Hrvata u 8-9. stoljeću, a za kraj mogli bismo uzeti 16. stoljeće, točnije 1508. godinu kada s radom prestaje senjska glagoljična tiskara (Bratulić 2009 : 52). Razdoblje hrvatske srednjovjekovne književnosti mogli bismo podijeliti na dva podrazdoblja s granicom u 13. stoljeću. U prvom razdoblju oblikuje se hrvatski tip glagoljice, većina je tekstova liturgijskoga karaktera, ali uz njih supostoje i tekstovi neliturgijskoga karaktera. U 13. stoljeću senjski biskup, a nemalo zatim i omišaljski benediktinci dobivaju dopuštenje da „glagoljaju“. U drugom podrazdoblju hrvatska srednjovjekovna književnost tematski se izjednačuje s drugim zapadnoeuropskim književnostima. Posebnost je tog podrazdoblja što se uz hibridno oblikovani idiom pojavljuje i čisto hrvatski jezik: prvo čakavština, a onda i kajkavština (Bratulić 2009 : 52–53).

Hrvatska srednjovjekovna književnost pokazuje posebnost, u odnosu na druge slavenske književnosti, po ranom prodoru narodnoga jezika u pisanu jezičnu djelatnost. *„Vrlo je rano „lingua vernacula“ tu izborila svoja prava i ako hrvatsku književnost srednjega vijeka cijenimo kao demokratičnu i pučku, horizontalno orijentiranu, onda je to prije svega zbog jezika, a tek onda – ili usporedno s tim – zbog njene tematske usmjerenosti“* (Hercigonja 1975 : 30).

Kod hrvatskih srednjovjekovnih glagoljskih tekstova dolazi do interferiranja, odnosno miješanja elemenata dvaju ili više sustava (Damjanović

2009 : 352). U hrvatskim srednjovjekovnim tekstovima dolazi do dva tipa miješanja:

- a) *„križanje, tj. pojava da se na istom jezičnom sadržaju križaju/preklapaju jezični izrazi iz dvaju sustava (...)*
- b) *supostojanje, tj. pojava da se na istom tekstu za isti jezični sadržaj upotrebljavaju sad jezični izraz iz jezika A, sad iz jezika B“* (Damjanović 2009 : 352).

Glagoljaški pisci jezik svojih neliturgijskih, polusvjetočnih i svjetovnih djela razvijaju na dvije strane. S jedne strane, razvija se hibridni jezik, a s druge strane, glagoljaši pišu narodnim jezikom bez staroslavenizama (Hercigonja 1975 : 31).

Glagoljaški pisci našli su se *„razapeti između želje da budu razumljiviji što širem krugu potencijalnih konzumenata njihovih djela i težnje da očuvaju kontinuitet sa crkvenoslavenskom tradicijom“* (Hercigonja 1975 : 33), stoga je od druge polovine 14. stoljeća hrvatski tip crkvenoslavenskoga jezika oslonjen na čakavski supstrat te se razvija čakavsko-crkvenoslavenski hibridni jezik. Namjera je glagoljaša bila da se što više približi puku, stoga neki od njih u hibridnu čakavsko-crkvenoslavensku jezičnu strukturu uvode i kajkavsku komponentu (Hercigonja 1975 : 31–32). Glagoljaši su iznimno brinuli za nepismeni puk koji je slabo razumijevao crkvenoslavenski jezik, *„tako zadarski svećenik Amos Rube Filipi navodi da je “glagoljaško svećenstvo bilo na zamjetnoj moralnoj razini, kudikamo većoj nego što su bila prečasna gospoda u gradovima (tj. latinski kler - op. a.) a bili su ujedno i učitelji, savjetnici i prave vođe svoga vjerničkog hrvatskog puka”“* (Lapenda 2010 : 69).

Ovo poglavlje htjela bih zaključiti riječima Stjepana Damjanovića o stavu hrvatskih glagoljaša i vjere: *„čovjek se čovjeku i čovjek Bogu najprisnije obraća na materinskom jeziku“* (Damjanović 2015 : 41).

4. NELITURGIJSKI GLAGOLJSKI ZBORNICI

„Najvažniji tekstovi glagoljske neliturgijske književnosti zapisani su u glagoljskim zbornicima“ (Badurina Stipčević 2015). Neliturgijski zbornici jesu zbornici koje pojedini svećenici ili glagoljaške institucije nisu morale posjedovati. „Dok iz starijega razdoblja hrvatske srednjovjekovne književnosti postoje tek fragmenti koji svjedoče o postojanju opsežnih neliturgijskih zbornika, iz razdoblja, pak, od 14. do 17. stoljeća sačuvan je znatan broj kodeksa“ (Badurina Stipčević 2015). Krajem 14. te tijekom 15. stoljeća glagoljaški se neliturgijski žanr motivsko-tematski širi i obnavlja zahvaljujući utjecaju zapadnoeuropskoga duhovnoga podneblja – prvenstveno zahvaljujući latinsko-teološkim djelima, a u manjoj mjeri utjecaju Praga (Hercigonja 2006 : 218).

Važno je napomenuti: „Srednjovjekovna poetika zastupljena u zbornicima mješovitoga tipa najčešće je rezultat deskripcije odnosno preuzimanja 'stanja na terenu', a ne unaprijed osmišljenog modela“ (Srdoč-Konestra, Lajšić 2008 : 82).

Neliturgijski su zbornici predstavljali „svojevrzne pomoćne teološko-didaktičke, katehitičke, ritualne, religiozno(i) svjetovno(-)-literarne kompilacije, kanonskopravne priručnike ili općeobrazovne enciklopedije“ (Hercigonja 1975 : 198). Glagoljaški pisci neliturgijskih zbornika sebe nisu shvaćali samo kroz ulogu književnika, već istodobno i kroz ulogu pučkih učitelja i prosvjetitelja. Stoga su se našli razapeti između želje da budu razumljiviji što širem krugu ljudi i težnje da očuvaju kontinuitet sa crkvenoslavenskom tradicijom. Kao rezultat te razapetosti stvaraju hibridni jezik, odnosno knjiški čakavsko-crkvenoslavenski hibridni jezik (Hercigonja 1975 : 30–33).

Prema tematsko-sadržajnoj strukturi neliturgijske zbornike nastale između 14. i 16. stoljeća mogli bismo podijeliti na - duhovnike, legende te pastoralizaciji namijenjene zbornike (Hercigonja 1975 : 199–202).

Najopsežniji među hrvatskim glagoljičnim neliturgijskim zbornicima, *Petrisov zbornik* iz 1468. godine, prema tematsko-sadržajnoj strukturi mogli bismo svrstati među duhovnike (Damjanović i sur. 2009 : 493). *Petrisov zbornik* obuhvaća raznovrsna tematska područja: „*od moralizatorskih, religiozno-propedeutičkih spisa, preko vrlo arhaičnih (i mlađih) kazusa kanonskog prava, crkvenih govora liturgike, rituala, legendi, mirakula, apokrifa, anegdota, Lucidara i sl. sve do crkvene poezije ili svjetovnih pripovijesti o Akiru ili Troji*“ (Hercigonja 2006 : 219). Pisan je hibridnim jezikom, odnosno mješavinom čakavskih, kajkavskih i staroslavenskih jezičnih jedinica (Damjanović i sur. 2009 : 493).

Sljedeći je glagoljski zbornik koji pripada skupini duhovnika *Ivančićev zbornik* (14./15.st.), a obuhvaća različiti religiozno-moralizatorski sadržaj (Šimić 2015 : 351). Pisale su ga tri ruke jezikom koji je mješavina čakavskih i staroslavenskih elemenata (Damjanović i sur. 2009 : 485).

Žgombićev zbornik sastavljen je od tri dijela koja se razlikuju po papiru, rukopisu i vremenu nastanka, a zajedno su uvezani krajem 16. stoljeća. Bio je namijenjen teološkom obrazovanju svećeničkoga pomlatka te učenju i pouci duhovnika. Zbornik nije pisan jedinstvenim hrvatskim crkvenoslavenskim jezikom – u njemu možemo pronaći brojne ekavizme i leksičke kajkavizme (Badurina Stipčević 2015).

Klimantovićev zbornik I. iz 16. stoljeća pisan je crkvenoslavenskim-hibridnim jezikom. Sadrži ritualne tekstove i ostali katehetski sadržaj, regule i ostale pravno-povijesne zapise, Gospin plač, pjesme, psalme, fraške, ljetopis, histografske bilješke i komentare (Srdoč-Konestra i sur. 2008 : 84).

S obzirom na ograničenja forme rada ostali značajniji neliturgijski glagoljski zbornici biti će samo nabrojani - *Vinodolski zbornik*, *Oxfordski zbornik*, *Sienski zbornik*, *Kvadrige*, *Zbornik Ljubljanske narodne i sveučilišne biblioteke*, *Petrićev zbornik*, *Graškovićev zbornik*, *Blagdanar popa Andrije*, *Glavićev*

zbornik, Vranićev zbornik, Fatevićev zbornik, Čepićev zbornik, Bilanovićev zbornik (Hercigonja 2006 : 218–219) te *Tkonski zbornik* o kojemu će više riječi biti u sljedećem poglavlju.

5. TKONSKI ZBORNİK

Muka Isusova koja je predmetom jezične analize u ovoj radnji, zapisana je u hrvatskoglagoljskom srednjovjekovnom rukopisnom zborniku prozvanom *Tkonski jer* je u Tkonu, mjestu na otoku Pašmanu kraj Zadra, čuvan i pronađen, a *zbornikom* zbog raznolikosti njegovih članaka. *Tkonski je zbornik* danas pohranjen u arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti pod signaturom *IV a 120*, a nastao je u prvoj četvrtini 16. stoljeća, u razdoblju ranoga novovjekovlja. Mjesto nastanka *Tkonskoga zbornika* teško je odrediti zbog njegove jezične šarolikosti. Naime, pojedini su dijelovi „više narodni, čakavski, sa štokavskim i kajkavskim elementima, a neki su pisani crkvenoslavenskim jezikom hrvatske redakcije“ (Šimić 2007 : 344). Jezična šarolikost *Tkonskoga zbornika* nije izolirana pojava. Kao što je ranije spomenuto, hrvatski srednjovjekovni glagoljski pisci neliturgijske zbornike oblikovali su hibridnim jezikom kako bi doprli do što širega sloja ljudi.

Tkonski zbornik sastoji se od 170 folija, odnosno 340 stranica i-, „jedan je od sadržajno najzanimljivijih hrvatskoglagoljskih srednjovjekovnih zbornika“ (Šimić 2007 : 343). Dijelovi su *Tkonskoga zbornika* raspoređeni ovim redom: Uskrsnuće Isusovo (1-21v), Pjesme (21v-24v), Isusovo pismo Abagaru (24v), Molitva pred pričest (25v-26v), Apokrifna apokalipsa (27-40), O Luciferu (40-40v), Apokrif o Adamovoj smrti (41-43v), Tumačenje evanđelja (43-46) , Epistola o nedjelji (46-49v), O Abramcu (49v-54), Govor *Sta anjel* (54-57), Legenda o Sv. Mihovilu (57-61), Govor na dan Sv. Mihovila (61-64v), O vrijednosti mise (66-66v), Legenda o knezu koji nije htio slušati mise (66-66v), Cvět od krěposti (67-85), Čtenje Agapita (85-90), Matej i Andrija u zemlji ljudoždera (90v-94v), O ispovijedi (95-98), Blagoslovi i zaklinjanja (99-108v), Muka Isusova (109-161), O vrijednosti mise (162-165v), Legenda o 12 petaka (165v-169) (Sambunjak 2001 : 10).

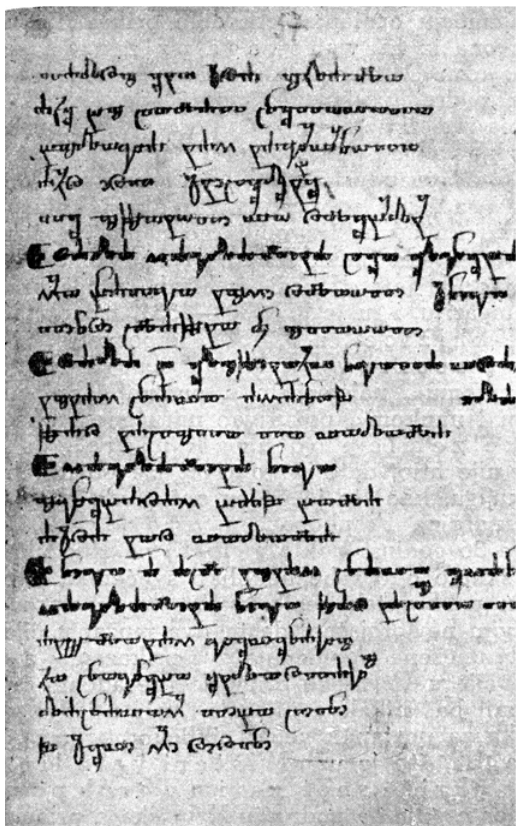
Iz prethodno navedenoga vidljivo je da *Tkonski zbornik* daje uvid u cjelokupno hrvatsko srednjovjekovno stvaralaštvo jer sadržava članke filozofskoga i teološkoga karaktera, prikazanja, poeziju, apokrifne, žitije, priče i legende.

Tijekom godina vodile su se brojne polemike o broju autora čiji su tekstovi uklopljeni u zbornik. I. Milčetić i V. Štefanić smatrali su da je zbornik napisan jednom rukom (Šimić 2007 : 344). Franjo je Fancev zbornik podijelio u pet-šest skupina prema vrstama papira na kojima je rukopis napisan te je smatrao da su se te skupine rukopisa u jednom zborniku našle slučajno (Šimić 2007 : 344). Prema najnovijim istraživanjima, Slavomir Sambunjak tvrdi da su zbornik napisala dvojica autora iz istoga književnoga kruga (Šimić 2007 : 344).

Osim polemika o broju autora, vodile su se i polemike o mjestu nastanka. Vjekoslav Štefanić smatra da je *Tkonski zbornik* nastao na posjedima kneza Bernardina Frankopana koji su se protezali od Novog Vinogorskog do Ozlja. Kao potvrdu svojoj tezi navodi stihove pjesme *Tri Marie hoēhu* u kojima se spominje ime kneza Bernardina – „*obranenie našega g(ospo)d(i)na / bud' kneza Bernardina*“ (Štefanić 1970 : 34). Eduard Hercigonja se slaže s mišljenjem V. Štefanića (Hercigonja 1973 : 196). Prema najnovijim istraživanjima, Slavomir Sambunjak tvrdi da jezik Tkonskoga rukopisa podjednako upućuje na prostore oko Tkona, kao i one oko Krbave (Sambunjak 2001 : 38–39).

6. MUKA ISUSOVA¹

Korpus za analizu u ovoj radnji je tekst *Muke Isusove* iz *Tkonskoga zbornika* koju prenosi Slavomir Sambunjak u knjizi *Tkonski zbornik: Hrvatskoglagoljski tekstovi iz 16. stoljeća*. *Muka Isusova* pokazala se kao dobar odabir jer je analizom fonoloških elemenata otkriven velik broj jezičnopovijesnih i dijalektoloških osobitosti. Nadalje, njezin je jezik dobro istražen (Štefanić 1970; Hercigonja 1973; Šimić 2007; Damjanović 2009) pa to omogućuje komparabilnost s mukama u drugim zbornicima.

Muka Isusova pripada srednjovjekovnom liturgijskom dramskom žanru prikazanju te obrađuje pasionsku tematiku. Prema Franji Fancevu *Muka Isusova*, zajedno s *Uskrsnućem Isusovim*, spada među najstarija hrvatska prikazanja. *Tkonski zbornik* „pisan u kojem god od tri prva decenija 16. vijeka, njegova prikazanja idu svojim postankom još u XV. vijek, jer u ovom rukopisu i ona su, kao i traktati o ispovijedi, samo prijepisi sa starijega predloška“ (Fancev 1939 : 243).

¹ Tkonski zbornik, HAZU IV a 120, 16. stoljeće.

Izvor : <http://www.croatianhistory.net/gif/tkon.jpg>

Prva hrvatska crkvena prikazanja nastaju u 15. stoljeću. „*Materija o mucu Isusovoj jedna je od najviše obrađivanih tema u ranom periodu hrvatskog pjesništva, tj. u XV.-XVI. stoljeću*“ (Štefanić 1960 : 321). Crkvena su prikazanja napisana uglavnom na narodnom jeziku stilom koji je bio prilagođen razini čitatelja zbog svoje odgojne svrhe. Radnja je crkvenih prikazanja linearna bez tipičnih zapleta, a događaji se nižu jedan za drugim kako bi omogućili jednostavnije praćenje radnje. Prikazanja su se prikazivala za vrijeme velikih kršćanskih blagdana. Tako se „*Muka Isusova i njegov silazak u limb izvodila po crkvama ili na javim trgovima o Uskrsu*“ (Sambunjak 2001 : 29).

Muka Isusova iz Tkonskoga zbornika u svojih 970 osmeračkih distiha obuhvaća događaje od Isusove propovijedi i pokajanja Marije Magdalene do Isusove smrti i Petrova plača. Više od tisuću stihova Tkonske muke uklopljeno je u *Muku spasitelja našega* iz 1556. godine. *Muka spasitelja našega* prikazivala se u gradu Rijeci. Riječki fragment, u kojemu je ispisana samo uloga jednoga lica – majke Marije, s još nekoliko fragmenata pisanih na pergameni i papiru „*podijelili su zajedničku sudbinu zahvaljujući slučaju da ih je sve neki riječki knjigoveža upotrijebio kao makulaturu za korice nekoj (nepoznatoj) knjizi*“ (Štefanić 1960 : 215). Potvrda da se *Muka spasitelja našega* prikazivala u Rijeci potječe iz 1658. godine kada vizitator Bartiroma zabranjuje prikazivanje *Muke* (Štefanić 1960 : 234). Tekst *Muke* iz 1556. sadržajno je proširen u odnosu na Tkonski tekst. „*U njegovu početku odrađene su scene kojih nema u drami iz Tkonskog zbornika: scena o Lazaru, optužbe protiv Isusa, Isusov odlazak u Jeruzalem i prva Isusova propovijed. U sredini također ima nekoliko scena kojih u Tkonskoj mucu nema: npr. Isus u tamnici, Isusov hod na Kalvariju, Osip, Nikodem i ostala pratnja pod križem, dok je scena Judina vješanja znatno proširena. I ova Muka završava Isusovom smrću, ali i anđelovim epilogom*“ (Car-Mihec 1997 : 355).

U daljnjem će tekstu pažnja biti posvećena fonološkoj analizi *Muke Isusove iz Tkonskoga zbornika*.

7. OPASKE O ORTOGRAFIJI

INTERVOKALNO I INICIJALNO J

Prema Milanu Mihaljeviću glas *j*, u tekstovima hrvatske redakcije crkvenoslavenskoga jezika, nije se označavao između dvaju samoglasnika od kojih je drugi *e* ili *i*. Nadalje, glas *j* ne bilježi se ni na početku riječi ispred samoglasnika *e* (Mihaljević 1986 : 125–126). Primjere za nebilježenje intervokalnoga i inicijalnoga *j* pronalazimo u *Muci iz Tkonskoga zbornika*:

INTERVOKALNO J	
109r, 4	moe
111r, 1	moih
113r, 10	tvoi
114v, 10	dae
114v, 15	vapiemo
115r, 1; 120v, 4	farisei
119r, 2	tvoim
125v, 19	niedna
131r, 3	tvoe

INICIJALNO J	
109r, 3	ednom
109v, 7	esu

111r, 1	e
113v, 13	Erusolimu
115v, 1	Edan
128r, 2	er

FONEM J BILJEŽI SE GRAFEMOM I

U *Muci Isusovoj* glas *j* ponekad se bilježi grafemom *i*. „*Ovako se j bilježi obično na kraju sloga*“ (Mihaljević 1986 : 127) te iza dugoga samoglasnika (Galić 2018 : 105).

GLAS J ZABILJEŽEN GRAFEMOM I	
109v,3	veruite
111r,1	broi
111r,8	dostoina
113r,1	ovoi
115v,18	daite
116r,10	moi (N jd.)
116r,11	maiku
116r,14	poslušai
117v,5	poiti
123r, 13	vapai
128v,14	rai
129r, 4	raiskoi

GRAFEM LJ

Marinka je Šimić proučavala kajkavizme u *Tkonskom zborniku* te je za primjere depalatalizacije u *Muci Isusovoj* izdvojila sljedeće primjere (Šimić 2007 : 352):

DEPALATALIZACIJA	
132v, 13	vzlubi
153v, 9	lublu
160r, 17	popluvaše

Gore navedene primjere ne možemo isključivo shvatiti kao odraz depalatalizacije. Prije bismo mogli reći da se fonem *lj* pisao kao *l* jer nije bilo posebnoga grafema za *ĺ*. Glagoljica je pismo koje vrlo dobro odražava slavenske foneme. Nesavršenost se očituje u nerazlikovanju fonema *l* : *ĺ*; *n* : *ń* u nekim položajima. U hrvatskoglagoljskim tekstovima postoje fonemi *ń* i *ĺ*, ali su rijetke okoline u kojima se oni doista ostvaruju u pismu (Vince 1981 : 15–21).

SEKVENCA /JA/

Glagoljičkim se grafemom *ě*, osim etimološkog jata, sustavno bilježi i sekvenca */ja/*, i to ili na početku riječi ili iza vokala. *Muca Isusova* iz *Tkonskoga zbornika* nije izoliran slučaj po pitanju bilježenja sekvence */ja/* glagoljičkim grafemom *ě*. Ivan Jurčević navodi da se na taj način sekvenca */ja/* označava i u Baromićevu i Kosinjskom brevijaru (Jurčević 1996 : 155).

Na početku riječi		Iza vokala	
115v, 4	ě	112r, 15	moě
121v, 5	ěncā	112r, 16	tvoě

127r, 14	Ěkova	115v, 11	priětel
131r, 4	Ěkost	116v, 11	pokoě
133r, 2	ěsalca	117v, 4	vapiěhu
134r, 1	ěvi	117v, 11	Mariě
		142r, 9	dostoěn

8. FONOLOŠKA RAZINA ANALIZE

8.1. POLUGLASOVI

U staroslavenskom su jeziku postojala dva poluglasa - tvrd i velaran *ior* (ѣ) te mek i palatalan *jer* (ѣ̆). Naziv poluglas ukazuje na reduciran izgovor tih glasova, odnosno poluglasi su se izgovarali kraće od drugih vokala. Ispadanje slabih poluglasa započinje već u 10. stoljeću uslijed općejužnoslavenske depalatalizacije, a pretpostavlja se da su se prestali izgovarati u 11. stoljeću (Damjanović 2005 : 60). Glavni „problem“ poluglasa i razlog njihova nestanka iz sustava bio je nedostatak dugih vokalskih parnjaka, te je nestanak iz sustava slijedila redukcija ili vokalna preobrazba. U tekst Tkonske muke iz 16. stoljeća poluglasi su, kao što je i očekivano, dosljedno reducirani ili reflektirani u odgovarajući vokal.

Primjeri su u kojima je poluglas ostao označen malobrojni i većinom se nalaze u ustaljenom biblijskom leksičkom korpusu. Riječ je *H(r6st)6* [145v,4] dosljedno pisana s poluglasom u tekstu, a dvostrukost u pisanju poluglasa pronalazimo u riječima *s(vě)t* [124v,17] : *s(vě)t6* [130v,17; 136r,19; 143v,6; 154r,16] i *Bog* [110,7] i *B(og)6* [134r,16; 144v,8; 155v,7; 159r,1].

Pisanje poluglasa iako se ne izgovaraju, tradicijski je element. Ponegdje se pišu dosljedno iza konsonanta u krajnjem položaju, a drugdje ih nalazimo sporadično. Poluglasi su utjecaj crkvenoslavenske knjiškosti i nalazimo ih uglavnom na spomenicima iz 15. i 16. stoljeća (Žužak 2007 : 260).

8.2. NAZALI

Značajka je hrvatskoga crkvenoslavenskoga jezika denazalizacija nazalnih samoglasnika, odnosno govorni se jezik od hrvatskoga staroslavenskoga razlikovao pojednostavljenim samoglasničkim sustavom, čija je jedna značajka prelazak stražnjeg nazala *ǫ* u *u*, *o* i *a* te prednjeg *ę* u *e* i *a*. Tim prelaskom nestaje opreka nazalnost - nenazalnost u vokalnom sustavu. Navedena promjena zbila se

u mlađem dijelu općeslavenskoga razdoblja, usporedno s utrnućem slabih poluglasa do konca 11. stoljeća (Lukežić 2012 : 130). Stoga, sasvim očekivano, u tekstu *Muke Isusove* iz 16. stoljeća ne pronalazimo nazalne samoglasnike.

STRAŽNJI NAZAL ϱ

Artikulacija se stražnjega nazala tijekom općeslavenskoga razdoblja (Lukežić 2012 : 133) kretala u zoni samoglasnika **u, *o, *a*, ali se neposredno prije preinake ustalila u jednoj od njih. Prijelaz stražnjega nazala ϱ u *u* u osnovama riječi i nastavcima „*potvrđen je u svim ŠTOK. dijalektima, u svim ČAK. dijalektima osim buzetskog i središnjeg poddijalekta ekavskog dijalekta (...) u dijelu KAJK. rubnih poddijalekata (...) i na samoborskom području, te donekle i u gorskokotarskom dijalektu*“ (Lukežić 2012 : 133). *Muka Isusova* pokazuje prijelaz stražnjega nazala ϱ u *u*.

$\varrho > u$		
117v, 3	(A jd. a-osnova i ja-osnova: <i>*-ϑ > -u</i>)	d(u)šu
119v, 4	(<i>*bϑd- > bud-</i>)	bud-
120v, 9	(<i>*rϑka > ruka</i>)	rukah
126r, 2; 137r, 18	(<i>*pϑt > put</i>)	put

PREDNJI NAZAL ϵ

„Artikulacija se nosnog samoglasnika **ε* tijekom općeslavenskog razdoblja kretala u zoni samoglasnika **a, *e, *i*, ali se neposredno prije preinake ustalila u jednoj od njih“ (Lukežić 2012 : 130). Fonem ϵ prelazi u *e* iza nepalatalnih suglasnika (*męso > meso*), a iza palatalnih suglasnika *š, č, ž* i protetskog **j*- može se ostvariti i kao *a*, n.pr. *jazik < językъ*. Prema Marinki Šimić, pri distribuciji *k +*

$l + \epsilon$ također nastaje refleks a , ali ona u *Muci Isusovoj* kod *klę-*, također, pronalazi samo refleks e (Šimić 2007 : 351).

$\epsilon > e$	
109r,3; 157r,14	počne
112r,6	se (< stsl. sę)
112v,6; 119r,3; 125v,1; 154r,15	poklekni
114r, 13	poklekši
115v,9; 133r, 5	trideset
128v, 20	počeše
133r,16; 138r,7	klećeći
156r,15	Žeju

$\epsilon > a$	
129v,21; 129v,22; 130r,1; 130v,5; 130v,7; 140r,7	počal
135r,3	prijati
157r,19	<i>objame</i>

Refleks a prednjega nazala iza palatala smatra se vrlo starim i pojavljuje se u sva tri narječja no sustavan je jedino u čakavskoj protojedinici (Lukežić 2012 : 130). Karakteristična čakavska disimilacija $\epsilon > a$ pojavljuje se i u *Muci Isusovoj* iako ponekad dolazi do alterniranja primarnoga čakavskoga refleksa a (< ϵ) s e .

8.3. JAT

J. Hamm u svojoj *Staroslavenskoj gramatici* piše: „Ni za staroslavensko ê (...) nije lako utvrditi kako se nekoć izgovaralo, jer se i s obzirom na praslavensko ê pisci u svojim mišljenjima razilaze, a staroslavenski spomenici ne daju nikakve konkretne potpore kako se taj samoglasnik u IX. ili u X. st. u crkvenoslavenskom jeziku izgovarao“ (Hamm 1974 : 78).

Poznato je naime da je između 9. i 11. stoljeća došlo do uženja jata (*ě > ę). „Dotada široka artikulacija jata u rasponu od *a-*e-*i sužena je i ograničena u svim protojedinicama na artikulacijski prostor između *e i *i“ (Lukežić 2012 : 49). Vokal *ę od 13. stoljeća davao je *i* ili *e*, a ubrzo i (i)jekavski izgovor.

Specifična značajka čakavskoga areala nastala kao posljedica posebnih fonetskih zakonitosti jest reflektiranje ě > *i/e*. Tu čakavsku ikavsko-ekavsku zakonitost moguće je opisati pomoću Jakubinskij-Meyerova pravila.

Po tom se pravilu *ę > *e* kada je u položaju ispred „tvrdih dentala“ **d, *t, *n, *r, *l, *s, *z* i samoglasnika stražnjega niza **u, *y, *o, *ɔ, *a*. U svim ostalim položajima *ę > *i*.

ę > e		ę > i	
115v, 13	cenu	109r, 4	riči
111r, 10	zvezde	109r, 17	grišnik
109v, 3	veruite	110v, 16	grišni
109v, 7	svet	111r, 1	grihov
110v, 5	telo	119v, 17	prominu
109r, 3	mesti	121v, 8	vrimе

110r, 17	del	123v, 6	lipi
121v, 6	sesti	130r, 19	kripost

Međutim, navedeno se pravilo nikada ne provodi u potpunosti što u tekstu *Muke Isusove* potvrđuju sljedeće iznimke:

125r, 11; 125v, 7	svit
140r, 16	povidam
149v, 2	povidati

U *Muci Isusovoj* potvrđeno je reflektiranje $\check{e} > i/e$ što je i očekivano uzmemo li u obzir moguće mjesto nastanka *Tkonskoga zbornika*. Iako je *Tkonski zbornik* čuvan i pronađen u Tkonu, nije sasvim sigurno gdje je nastao. Prema najnovijim istraživanjima, Slavomir Sambunjak tvrdi da jezik *Zbornika* podjednako upućuje na prostore oko Tkona, kao i one koji su bili u posjedu Krčkih knezova. S obzirom na to da je ikavsko-ekavski refleks specifična značajka čakavskoga areala, to potvrđuje tezu da je tekst u osnovici pisan čakavštinom.

8.4. SLOGOTVORLNO *!*

Slogotvorno *!* se od početka 14. stoljeća u većini govora počeo reflektirati u *u*. Do znatnijega početka gubljenja slogotvornoga *!* dolazi u 15. stoljeću. U štokavskom i čakavskom narječju može se reflektirati u *u*, u kajkavskom u *o*, a mogući su i arealni kajkavski i/ili čakavski ostvaraji [ul],[ol],[el],[lu] i [lo] (Damjanović 2009 : 362).

U *Muci Isusovoj* iz 16. stoljeća slogotvorno *l* ostalo je neizmijenjeno ili je zamijenjeno samoglasnikom *u*. Po različitim je realizacijama evidentno da se u razdoblju nastanka Tkonske muke navedena jezična promjena još provodila. U tekstu su pretežiti primjeri s neizmijenjenim slogotvornim *l*. Samo u riječima *puk* i *mučiti* pronalazimo dvostrukost u pisanju, odnosno pisari u nekim slučajevima slogotvorno *l* zamjenjuju s *u*, a u nekim slučajevima ga ostavljaju neizmijenjena. Riječ *vuk* jest jedina riječ u kojoj se slogotvorno *l* dosljedno reflektiralo u *u*.

Slogotvorno <i>l</i>				
112v,4; 153r,1	slze			
115r, 9	mlčati			
116r,15	isplniš			
116v,1; 129,12; 129v,18; 129v,22; 130v,18; 131r,7; 132r,23; 132v,8; 133r,1; 138v,13; 143r,15 i dr.	plk	129r,8; 130r,17; 130v,14; 131r,2; 132r,15; 132r,17; 135r,1		puk
116v,3; 117r,18; 126r,11; 127r, 10	isplniti			
116v,7; 119v,8; 129v,4	plt			
117v,11	neisplnila			
118v,16; 149r, 22	slzami			
132v,4	plka	129r,7; 130v,10; 133v,9		puku

132v,20	slzeća		
		137r, 11	vuk
140r,5; 140r,10; 144r,7; 144v,20; 146r, 16	mlči	143r, 9	muči
156r, 15	naplni		

8.5. ROTACIZAM

U prezentskoj osnovi glagola *moći* (< stsl. *mogti) javlja se rotacizam. Takva fonetska pojava objašnjava se slijedom: vokal + *ž* = *e* > vokal + *r* + *e*, a fonetski uzrok je reducirana frikativnost intervokalnoga šumnika *ž* čija se artikulacija približila mjestu i načinu izgovora sonanti *r*. Rotacizam je svojstven za sva tri narječja, stoga nam ne govori o pripadnosti pojedinom inventaru (Hercigonja 2004 : 320).

117v, 8	more
120v, 6	moremo
121v, 1	morete

8.6. KONSONANTSKA SKUPINA *čr*

Starim konsonantskim skupovima pripada *čr*. „Čuvanje stare skupine *čr* i u tekstovima 15. stoljeća nesumnjiv je dokaz da promjena *čr* > *cr* nije izvršena u čakavskim govorima prije kraja tog stoljeća jer bi, u protivnom, govorna situacija ostavila u tekstovima makar sporadičnih tragova“ (Damjanović 2009 : 373). U

Muci Isusovoj iz Tkonskog zbornika iz 16. stoljeća ne pronalazimo dokaz da je promjena čr > cr izvršena jer pronalazimo smo primjere riječi sa starim konsonantskim skupom:

132r, 20	črvleni
138r, 19	črne
144v, 19	črna
150r, 18	črno

8.7. ZAKLJUČNO O FONOLOGIJI

Cilj ovoga dijela radnje bio je analizom fonoloških značajki teksta *Muke Isusove* iz *Tkonskoga zbornika* opisati osnovne karakteristike jezika kojim je pisan.

U tekstu *Muke Isusove* iz 16. stoljeća poluglasi su dosljedno reducirani ili reflektirani u odgovarajući vokal. Primjeri su u kojima je poluglas ostao označen malobrojni te predstavljaju tradicijski element. Nadalje, u tekstu ne pronalazimo nazalne samoglasnike. Stražnji nazal φ dosljedno se reflektirao u *u*. Prednji nazal ϵ iza nepalatalnih suglasnika reflektirao se u *e*, a iza palatalnih suglasnika *š*, *č*, *ž* i protetskog **j-* u *a*. Refleks *a* prednjega nazala pojavljuje se u sva tri narječja no sustavan je jedino u čakavskoj protojedinici što ide u prilog tezi da je *Tkonski zbornik* nastao na čakavskom arealu. U prilog tezi ide i činjenica da je u *Muci Isusovoj* potvrđen ikavsko-ekavski refleks jata koji je specifična značajka čakavskoga areala.

U Tkonskoj je mucij slogotvorno *!* pretežito neizmijenjeno. Malobrojni primjeri u kojima je slogotvorno *!* reflektirano imaju refleks *u*.

U prezentskoj osnovi glagola *moći* javlja se rotacizam. Svojestven je za sva tri narječja, stoga ne govori o pripadnosti pojedinom inventaru. Stara je konsonantska skupina *čr* očuvana.

Prema opisanim karakteristikama jezika mogli bismo zaključiti da je *Tkonski zbornik* nastao na čakavskom području.

9. MORFOLOŠKA RAZINA ANALIZE

Poglavlje o morfološkoj razini analize bit će posvećeno obradi pojedinih segmenata morfologije imenica. Svrha nadolazećega poglavlja jest pokazati kako je razvoj jezika popraćen promjenama na i fonološkom i morfološkom planu.

9.1. MORFOLOGIJA IMENICA

U praslavenskom je jeziku promjena imenica bila obilježena kategorijama roda, broja i padeža. Imala je tri roda (muški, ženski, srednji), tri broja (jednina, množina, dvojina) i sedam padeža (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ, instrumental). „*Obrazac imenske sklonidbe nije zavisio samo od roda imenice, već i od pripadnosti pojedinačne imenice određenoj deklinacijskoj klasi*“ (Lukežić 2015 : 11).

Za općeslavenski je jezik karakteristično razlikovanje dočeta osnova po obilježju palatalnost ~ nepalatalnost. „*Razlikovanje se osnova po tim oprekama odrazilo u glavnoj deklinaciji imenica podvajanjem glavnog obrasca na nepalatalne (tvrde) i palatalne (meke) osnove*“ (Lukežić 2015 : 12).

Glavne promijene potvrđene u staroslavenskim tekstovima jesu:

- Tvrde *o-osnove* i meke *jo-osnove* muškoga roda
- Tvrde *o-osnove* i meke *jo-osnove* srednjega roda
- Tvrde *a-osnove* i meke *ja-osnove* ženskoga roda

Sporedne promijene dijele se na samoglasničke i suglasničke osnove. „*Suglasničke su osnove : i-osnove muškog roda i i-osnove ženskog roda, u-osnove muškog roda i u-osnove ženskog roda (v-osnove). Suglasničke su osnove: r-osnove ženskog roda, n-osnove muškog roda, n-osnove srednjeg roda, t-osnove srednjeg roda i s-osnove srednjeg roda*“ (Lukežić 2015 : 12).

Upravo je taj sustav neposredni ishodišni sustav svim trima narječjima hrvatskoga jezika, ali i svim ostalim slavenskim jezicima i narječjima. U razvitku hrvatskoga jezika i njegovih narječja kategorija roda, naslijeđena iz

praslavenskoga ušćuvana je u potpunosti, a imenice su u većini slučajeva zadržale rod koji su imale u praslavenskom jeziku (Lukežić 2015 : 20).

Dolazi do gašenja pojedinih deklinacijskih vrsta. Najprije su se ugasile sporedne deklinacije po kojima su se sklanjale samo neke imenice u pravilu jednoga roda te su se te imenice prilagodile glavnim deklinacijama. Nakon promjena u sporednim deklinacijama, dolazi do dokinuća podvojenosti po palatalnosti u glavnim deklinacijama te ostaju samo palatalne osnove. Što se tiče gramatičke kategorije broja, potkategorija dvojine se ugasila, a potkategorije su se jednine i množine posve i svuda održale (Lukežić 2015 : 20–21).

9.2. GLAVNA OBILJEŽJA IMENICA U MUCI ISUSOVOJ

IMENICE A – DEKLINACIJE

Prvotna deklinacija a-vrste nastala je u 14. i 15. stoljeću raspadom posebnih deklinacija i neutralizacijom razlika između *o-osnova* i *jo-osnova*. Deklinaciju a-vrste obilježavaju neizmijenjeni nastavci *o-osnova* i *jo-osnova* iz staroslavenskoga jezika (N A V jd. i mn. sr. roda; G D jd. m. i sr. roda) te nastavci preuzeti iz nestalih posebnih deklinacija i ugašene dvojine (Lukežić 2015 : 42–43).

Tablica 1. Glavna deklinacija *o-osnova* i *jo-osnova*²

	JEDNINA				DVOJINA				MNOŽINA			
	m. r.		s. r.		m. r.		s. r.		m. r.		s. r.	
	o-	jo-	o-	jo-	o-	jo-	o-	-jo	o-	jo-	o-	jo-
N	-ѡ	-ѡ	-o	-e	-a	-a	-ě	-i	-i	-i	-a	-a
G	-a	-a	-a	-a	-u	-u	-u	-u	-ѡ	-ѡ	-ѡ	-ѡ
D	-u	-u	-u	-u	oma	ema	oma	ema	омѡ	емѡ	омѡ	емѡ
A	-ѡ	-ѡ	-o	-e	-a	-a	-ě	-i	-y	-ę	-a	-a
V	-e	-u	-o	-e	-a	-a	-ě	-i	-i	-i	-a	-a
L	-ě	-i	-ě	-i	-u	-u	-u	-u	ěhѡ	-ihѡ	-ěh	-ihѡ
I	омѡ	емѡ	омѡ	емѡ	oma	oma	oma	ema	-y	-i	-y	-i

² Preuzeto iz: Lukežić, Iva. 2015. *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 2. morfologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Filozofski fakultet u Rijeci; Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine.

Tablica 2. Deklinacija *a*-vrste³

	JEDNINA		MNOŽINA	
	m. r.	s. r.	m. r.	s. r.
N	-∅; -e; -o	-o, -e; -i; -ji; -e	-i; -e;	-a; -a
G	-a		-(ov)-∅, - (ev)-∅; -i; -i(h); -e(h); -e(h); -(i)je(h)	-∅
D	-u		-om, -em; -em; -om	
A	-∅; -a	-o, -e; -i; -ji; -e	-e; -i, -a	-a
V	-e, -u; -∅	-o, -e; -i; -ji; -e	-i; -e; -a -ah	-a
L	-i; -e; -je; -e; -u; L = A		-i(h); -e(h); -e(h); -(i)je(h); L=A	
I	-om, -em; -em; -om		-i; -mi	

Kraj općeslavenskoga razdoblja obilježen je dokidanjem poluglasa na kraju riječi. U nominativu i akuzativu jednine imenica muškoga roda koje su završavale na tvrdi ili meki suglasnik dolazi do pojave nultoga nastavka, odnosno nulti (∅) je nastavak fonološki izmijenjen izvorni nastavak nominativa i akuzativa jednine *o-osnova* i *jo-osnova* muškoga roda (Lukežić 2015 : 46).

Nulti nastavak (∅) potvrđuju imenice u 16. stoljeću u *Muci Isusovoj*: *I(su)s* [109r,2; 110v,12; 111v,8...], *Bog* [110r,7; 111r,10...], *nauk* [109r,6], *svet*

³ Preuzeto i prilagođeno iz: Lukežić, Iva. 2015. *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 2. morfologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Filozofski fakultet u Rijeci; Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine.

[109v,7], *plk* [116v,1...] i druge. Kao što je već spomenuto, pisarska je tradicija čuvala poluglase na kraju i u sredinu riječi iako se nisu izgovarali, stoga nalazimo dvostrukost u pisanju poluglasa. Na primjer, u nominativu je jednine muškoga roda zapisano *B(og)6* [134r,16], a u akuzativu *s(vě)t6* [143v,6] i *H(r6st)6* [145v,4].

Nulti nastavak u nominativu jednine poprimila je i imenica *Sin* [125r,2] koja se sklanjala prema nekadašnjoj *u-deklinaciji* te imenica *put* koja se sklanjala prema *i-deklinaciji* muškoga roda.

Morfološka je inovacija, zajednička čakavskom, kajkavskom i štokavskom narječju, sinkretizam akuzativa i genitiva jednine muškoga roda za kategoriju živo: „*novim odnosom jednakosti A jd. m. roda = G jd. m. roda za 'živo' uspostavljena je morfološka opreka prema staroj jednakosti A jd. m. roda = N jd. m. roda koja postoji za 'neživo'* (Lukežić 2015 : 47). Sinkretizam akuzativa i genitiva jednine vidljiv je u primjeru: A jd. *Boga* (111v,10) = G jd. *B(og)a* (114v,4), dok je sinkretizam nominativa i akuzativa vidljiv u primjeru: A jd. *glas* (113v,11) = N jd. *glas* (150r,5).

Zbirna imenica *puk* u tekstu *Muke Isusove* odstupa od sinkretizma karakterističnoga za kategoriju živo te pokazuje staru jednakost akuzativa i nominativa jednine imenica muškoga roda: N jd. *puk* (130v,14) = A jd. *plk* (131v,19). Imenica *puk* i danas se svrstava u imenice muškoga roda koje označavaju skup živih bića, a posjeduju status neživih imenica. „*Te imenice posjeduju zbiljsku živost, ali se gramatički ponašaju kao nežive i svrstavaju se u imenice muškoga roda koje akuzativ jednine imaju jednak nominativu*“ (Blagus Bartolec 2006 : 7).

Nastavak *-i* u lokativu jedine muškoga i srednjega roda ikavski je refleks jata u deklinaciji *o-osnova*. Pronađeni primjeri nastavka *-i* jesu: *grobi* [113v,16], *teli* [122r,2] i *pakli* [123r, 15]. Osim nastavka *-i* u lokativu jednine u *Muci Isusovoj* pojavljuje se i nastavak *-u* koji je vrlo rano preuzet iz lokativa jednine ugaslih *u-osnova* (Lukežić 2015 : 48). Preuzeti nastavak *-u* izazvao je sekundarni, ali

nepravi sinkretizam dativa i lokativa jednine: D jd. *gradu* (120v,7) = L jd. *gradu* (120v,3).

Oblik imenice *grihov* [109v,2; 110r,16; 111r,1; 111r,5; 111r,7...] u genitivu množine ukazuje na utjecaj *u-promjene* na *o-osnove*. Budući da se proširak *-ov- / -ev-* „u KAJK. i ČAK. javlja samo u G mn. i samo ispred praznog nastavka, **funkcionira kao inovativni nastavak G mn. s alomorfima -ov, -ev**“ (Lukežić 2015 : 44).

Nastavci *-om, -em* u instrumentalu jednine i dativu množine muškoga i srednjega roda rezultat su fonoloških izmjena nastavka instrumentala jednine i dativa množine *o-osnova* (Lukežić 2015 : 46). Nastavci *-om, -em* su alomorfi prema dočetu osnove na nepalatalni ili palatalni suglasnik. Pronađeni je primjer nastavka *-om* u instrumentalu jednine: *celo(vo)m* [151r,19], a primjeri nastavka *-em* jesu: *kralem* [146v,9] i *križem* [157v,6]. Pronađeni primjeri nastavka *-om* u dativu množine jesu: *fariseom* [115r,8; 115v,3], *učenikom* [129r,9; 120r,17; 124v,6; 125v,22...], *apostolom* [127r,3].

S obzirom na to da se artikulacija visokoga samoglasnika *y „pomaknula prema lijevoj kosini artikulacijskog trokuta i u svim protojedinicama zaustavila na mjestu samoglasnika *i“ (Lukežić 2012 : 49) u instrumentalnu množine imenica muškoga i srednjega roda pronalazimo nastavak *-i*. Pronađeni primjeri instrumentala množine muškoga i srednjega roda jesu: *grešnici* [127r,11], *učeniki* [135v,12].

Imenice srednjega roda koje su pripadale praslavenskim konsonantskim osnovama imaju nejednakosložne osnove – kratku u N, A, V jd., a dugu u ostalim padežima jednine i množine. „Duga je osnova s proširkom *-es* izgubljena u jedinskim i u množinskim oblicima (N jd. *čudo*, G jd. *čuda*, N mn. *čuda*), a ponešto relikata u riječima koje pripadaju liturgijskoj jezičnoj tradiciji i rabe se u emotivnom kontekstu“ (Lukežić 2015 : 43). U *Muci Isusovoj* pronalazimo riječ *čudo* koja je zadržala arhaični morfem *-es-* u A mn. *čudesa* [136r, 12; 155v,4].

IMENICE E – DEKLINACIJE

Deklinacija e-vrste nastala je raspadom posebnih deklinacija i neutralizacijom razlika između *a-osnova* i *ja-osnova*.

Tablica 3. Glavna deklinacija *a-osnova* i *ja-osnova*⁴

	JEDNINA		DVOJINA		MNOŽINA	
	A-	JA-	A-	JA-	A-	JA-
N	-a	-a, -i	-ě	-i	-y	-ę
G	-y	-ę	-u	-u	-b	-b
D	-ě	-i	-ama	-ama	-amъ	-amъ
A	o	-o	-ě	-i	-y	-ę
V	-o	-e	-ě	-i	-y	-ę
L	-ě	-i	-u	-u	-axъ	-axъ
I	-ojo	-ejo	-ama	-ama	-ami	-ami

Tablica 4. Deklinacija *e-vrste*⁵

	JEDNINA	MNOŽINA
N	-a; -∅; -i; -e; -o	-i
G	-e; -i, -e	-∅, -i, -ah
D	-i; -e; -ę; -je	-am
A	-u; -o; -o; -a; -∅	-e; -i, -e
V	-o, -e	-e; -i, -e
L	-i; -e; -ę; -je; =A	-ah

⁴ Preuzeto iz: Lukežić, Iva. 2015. *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 2. morfologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Filozofski fakultet u Rijeci; Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine.

⁵ Preuzeto i prilagođeno iz: Lukežić, Iva. 2015. *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 2. morfologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Filozofski fakultet u Rijeci; Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine.

I	-u; -um; -o; -om; -o; -om; -a; -oj; -ov; -ev	-ami
---	---	------

Usporedbom tablica vidljivo je da je većina nastavaka nastala kao rezultat fonoloških promjena.

Nastavak *-a* u nominativu jednine neizmijenjeni je nastavak nominativa jednine *a-osnova* i *ja-osnova*, a pronalazimo ga u sljedećim imenicama: *Mariě Magdalena* [109r,1], *tuga* [111v,12], *zemla* [141v,19; 156v,3].

Nadalje, nastavak *-i* u dativu i lokativu jednine „je neizmijenjeni *D L jd. ja-osnova s 'jatom' preglašenim iza palatala (duš-i)*“ (Lukežić 2015 : 53). Nastavak *-i* u dativu jedine pronalazimo u sljedećim imenicama: *ženi* [113r,1], *molbi* [123v,4], *Mariji* [149r,22]. Pronađeni primjeri za nastavak *-i* u lokativu jedine jesu: *tugi* [118v,17], *čaši* [124r,13], *veri* [126r,4], *crikvi* [136v,11], *zemli* [142r,7].

U genitivu jednine fonološki izmijenjen nastavak *-e* nastao je od praslavenskoga prednjega nosnoga samoglasnika *-ę* kojega su u praslavenskom razdoblju dobivale samo imenice s palatalom na dočetu (Lukežić 2015 : 54). Pronađeni primjeri nastavka *-e* u genitivu jednine jesu: *maike* [117r,4], *duše* [118r,17], *matere* [120r,9], *Veronike* [154r,11]. Na temelju tih primjera zaključujemo o ujednačavanju dviju glavnih deklinacija ženskoga roda na onu palatalnu.

Fonološkom preinakom stražnjega nosnoga samoglasnika *-o* tijekom općeslavenskoga razdoblja imenice *a-osnova* i *ja-osnova* u akuzativu jednine dobile su nastavak *-u* (Lukežić 2015 : 54). Pronađeni primjeri nastavka *-u* u akuzativu jedine jesu: *dušu* [110r,1], *maiku* [116r,11; 117r,10], *muku* [118r,6; 128r,9], *tugu* [118v,13], *čašu* [124r,11].

Nastavak *-Ø* za genitiv množine nastao je kao posljedica gubljenja nevokaliziranih polugasa iz sustava, odnosno nastavak *-Ø* fonološki je izmijenjen izvorni nastavak genitivna množine *a-osnova* i *ja-osnova* (Lukežić 2015 : 55).

Pronađeni primjeri nultoga nastavka genitiva množine ženskoga roda su: *ruk* [112v,9], *muk* [128r,1; 128r,7; 132v,10].

Nastavci dativa množine *-am* i lokativa množine *-ah* također su posljedica gubljenja nevokaliziranih poluglasa iz sustava (Lukežić 2015 : 55). Pronađeni primjeri nastavka *-am* u dativu množine su: *dušam* [110v,8; 116v,11] *molitvam* [127v,5] , a primjeri nastavka *-ah* u lokativu množine su: *mukah* [109v,9; 109v,12; 118r,14; 132r,3; 132r,11...], *rukah* [116r,17; 120v,9], *tugah* [119v,4; 134r,3].

Imenica je *mater* pripadala nekadašnjoj deklinaciji *r-osnova* ženskoga roda te je uz imenicu *kći* bila jedina imenica koja se sklanjala po obrascu *r-deklinacije*. Danas se te imenice sklanjaju kao imenice e-deklinacije. Iako deklinacija *r-osnova* u hrvatskom jeziku više ne postoji, sačuvani su njezini ostatci u obliku morfema *-er-* koji sadržava većina padežnih oblika ovih dviju imenica. Imenica ima nejednakosložne osnove kratku *mat-* u N i V jednine te dugu *mater-* u ostalim padežima jednine i množine (Lukežić 2015 : 53). U djelu pronalazimo primjer i za kratku osnovu N jd. *mati* [116v,6] i za dugu osnovu D jd. *materi* [115v,14; 116v,1].

IMENICE I – DEKLINACIJE

„*Stapanjem (neutralizacijom razlika) između i-osnova m. r. i i-osnova ž. r. nastala je u ranom srednjojezičnom razdoblju jedinstvena paradigma i-osnova ž. roda*“ (Lukežić 2015 : 59).

Tablica 5. Sporedna deklinacija *i-osnova* muškog i srednjeg roda⁶

	JEDNINA		DVOJINA		MNOŽINA	
	m. r.	ž. r.	m. r.	ž. r.	m. r.	ž. r.
N	-b	-b	-i	-i	-ije/-bje	-i

⁶ Preuzeto iz: Lukežić, Iva. 2015. *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 2. morfologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Filozofski fakultet u Rijeci; Katedra Čakavskoga sabora Grobišćine.

G	-i	-i	-iju/-bju	-iju/-bju	-ii/-bi	-ii/-bi
D	-i	-i	-ьта	-ьта	-ьтѣ/ етѣ	-ьтѣ
A	-ь	-ь	-i	-i	-i	-i
V	-i	-i	-i	-i	-ije/-bje	-i
L	-i	-i	-iju/-bju	-iju/-bju	-ьхѣ	-ьхѣ
I	-ьтѣ	-ijѡ/-bjѡ	-ьта	-ьта	-ьти	-ьти

Tablica 6. Deklinacija *i*-vrste⁷

	JEDNINA	MNOŽINA
N	-∅	-i
G	-i	-i; -ih
D	-i	-am; -em
A	-∅	-i
V	-i	-i
L	-i	-ah; -eh; -ih
I	-i; -(j)u(m); -(j)o(m)	-mi; -ami

„Nastavak **-i** u **G D V L I** jd. (...) **N G A V mn.** neizmijenjen je nastavak praslavenskih *i*-osnova *m. i ž. roda*“ (Lukežić 2015 : 59). Ostali su nastavci rezultat fonoloških izmjena ili su preuzeti iz ugaslih deklinacija.

U nominativu i akuzativu jednine *i*-deklinacije, nulti je nastavak nastao fonološkom preinakom poluglasova. Primjeri imenica *i*-deklinacije jesu: *žalost* [109v,15], *milost* [112r,17], *slast* [109v,17], *rič* [118r,1], *krv* [123v,5].

Tekst *Muke Isusove* u instrumentalu jednine *i*-deklinacije ima nastavak *-ju* koji je kontinuanta nastavka praslavenskoga jezika (*-ojѡ*). „*Pogledamo li nastavke*

⁷ Preuzeto i prilagođeno i : Lukežić, Iva. 2015. *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 2. morfologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Filozofski fakultet u Rijeci; Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine.

u starim hrvatskim gramatikama, vidjet ćemo da prevladavaju nastavci -ju u tom padežu. Nastavak -ju ima prva hrvatska gramatika (Kašić, 1604.), a u ostalim gramatikama supostoje nastavci -ju i -i (Della Bellina, Lanosovićeva, Tkalčevićeva, Mažuranićeva)“ (Kolenić 2006 : 162). Nastavak -i u instrumentalu jednine *i-deklinacije* podrijetlom je mlađi te izjednačava instrumental s ostalim padežima singulara, osim nominativom i akuzativom. U *Muci Isusovoj* u instrumentalu jednine pronalazimo samo nastavak -ju: *milostju* [110v,4], *mastju* [113r,4], *ričju* [113r,8], *krviju* [139r,14], *smrtju* [143v,12; 153r,2; 158,17].

Sve imenice *i-deklinacije* u *Muci Isusovoj* dosljedno se sklanjaju po obrascu deklinacije u *Tablici 6*.

ZAKLJUČNO O MORGOLOGIJI IMENICA

U prethodnom su poglavlju obrađeni samo pojedini segmenti morfologije imenica. S obzirom na to da cilj ove radnje nije bio morfolološka analiza jezika, površnom analizom imenica htjelo se pokazati samo kako je razvoj jezika popraćen i fonološkim i morfološkim promjenama.

Morfologija je imenica obilježena gubitkom dvojine, a potkategorije jedine i množine u potpunosti su ušćuvane. Kategorija roda tijekom povijesnoga jezičnoga razdoblja nije pretrpjela nikakve gubitke, odnosno sve tri kategorije roda su očuvane. Pojavila se nova gramatička kategorija – kategorija živosti, odnosno pojavio se sinkretizam genitiva i akuzativa u imenicama muškoga roda koje označavaju živo.

Nadalje, potvrđen je gubitak svih sporednih deklinacija, osim *i-deklinacije*, a imenice koje su pripadale tim deklinacijama prešle su u glavne deklinacijske obrasce. Pojedini gramatički morfemi preuzeti su iz ugaslih sporednih deklinacija, a pojedini su izmijenjeni u skladu s promjenama na fonološkom planu.

10. KAJKAVIZMI

Stjepan Damjanović kazuje da zahvaljujući nastojanjima hrvatskih glagoljaša ulazak kajkavštine u knjigu možemo pratiti od 15. stoljeća. Naime, on pronalazi kajkavske jezične crte u *Vinodolskom zborniku*, *Petrisovu zborniku*, *Kolunićevu zborniku*, *Korizmenjaku*, *Tkonskom zborniku*, *Graškovićevo zborniku* (Damjanović 2009 : 395). Ulazak kajkavštine u glagoljske rukopise mogli bismo tumačiti kao utjecaj blizine kajkavskoga područja ili kao rezultat namjere glagoljskoga pisara da unošenjem kajkavštine i stvaranjem hibridnoga jezika poveća razumljivost teksta na širem prostoru (Radošević 2016 : 247).

Postoje dva glavna problema pri određivanju kajkavizama u hrvatskim tekstovima 15. i 16. stoljeća (Radošević 2016 : 247):

1. Jezične pojave koje danas smatramo kajkavizmima u to su vrijeme bile zajedničke kajkavštini i čakavštini
2. Nije jednostavno odrediti je li pojedini primjer kajkavizam ili je riječ o ostatku nekoga starijega crkvenoslavenskoga oblika.

Uzevši u obzir karakter i mjesto nastanka *Tkonskoga zbornika* mogli bismo postaviti dvije teze koje objašnjavaju prisutnost kajkavskih elemenata. Prva teza glasi: prisutnost kajkavizama u *Tkonskom zborniku* rezultat je namjere glagoljskih pisara da stvaranjem hibridnoga jezika povećaju razumljivost teksta na širem prostoru. Druga teza glasi: prisutnost kajkavskih elemenata posljedica je utjecaja kajkavskoga područja.

Kao što je u uvodu spomenuto *Tkonski zbornik* pisan je čakavštinom uz prisutnost kajkavskih elemenata. S obzirom na to da *Tkonski zbornik* pripada glagoljskim neliturgijskim zbornicima mogli bismo pretpostaviti da su pisari namjerno unosili kajkavske elemente jer hrvatsko glagoljska neliturgička književnost ima praktični, pučki karakter, a stvaranjem hibridnoga jezika pisari su nastojali zadovoljiti potrebe raznih govornih sredina, odnosno povisiti razinu

komunikativnosti te povećati doseg i utjecaj svoga djelovanja (Hercigonja 2006 : 225).

S druge strane, mogli bismo pretpostaviti da je prisutnost kajkavskih elemenata posljedica utjecaja s kajkavskoga jezičnoga područja. Eduard Hercigonja čakavsko-kajkavske tekstove dijeli u dvije skupine – istočnu i zapadnu. *Tkonski zbornik*, zajedno s *Vinodolskim zbornikom*, *Petrisovim zbornikom*, *Korizmenjakom* i dr., pripada u istočnu skupinu. Istočna skupina vezana je uz frankopanske posjede u unutrašnjosti, u pisarske ambijente pogranične čakavsko-kajkavske zone, u sam Ozalj kao gravitacijsko središte regije, ali i uz nešto južnije područje, odnosno područje Modruša (Hercigonja 1973 : 188). Naime, Eduard Hercigonja navodi da je *Tkonski zbornik* pisan na frankopanskom području, najvjerojatnije na području Modruše čime možemo opravdati prisustvo kajkavskih elemenata (Hercigonja 1973 : 196). Kajkavizmi u čakavštini *Tkonskoga zbornika* ograničeni su uglavnom na tekstove *Cvėta od kreposti* i *Muke Isusove* „što upućuje na čakavsko područje koje nije u neposrednom (ili bližem) dodiru s kajkavskim, ali mu kajkavština ipak nije daleka i tuđa“ (Hercigonja 1973 : 196). Zapadna skupina čakavsko-kajkavskih spisa vezana je uz područje Istre te je u toj skupini uočljiv smanjeni intenzitet uključivanja kajkavskih elemenata. Zapadnoj skupini pripada *Homilijar na Matejevo evanđelje*, *Dispuli* i dr. (Hercigonja 1973 : 188).

Marinka Šimić navodi da je zanimljivo što se kajkavizmi u *Tkonskom zborniku* učestalo pojavljuju u didaskalijama u *Muci* i *Uskrsnuću*: „Ovdje se očito radi o činjenici da se to prikazivanje izvodilo na kajkavskom području, pa su upute prilagođene publici“ (Šimić 2007 : 362).

U *Muci Isusovoj* pronalazimo *gdo* (< кѣто) koje je zajedničko blago čakavštine i kajkavštine. U našim tekstovima *kto* i *gdo* supostoje, u biblijskima je češće *kto*, a u ostalima *gdo* (Damjanović 1984 : 163). Prema Junković: „*gdo* se može razviti iz *kto* samo u onim govorima koji imaju *gde*, *gda*. U sustavima gdje susrećemo

kadi, kade, kada i sl. ... za oblik gdo nema opravdanja. Zato smatramo da se gdo razvilo na kajkavskom području, jer na njemu postoje uvjeti koji opravdavaju prijelaz k-to > k-do > gdo“ (Junković, 1972, citirano prema Hercigonja 1973 : 208).

110r,6	Gdo
110r,8	Gdo
113v,7	Gdo
132r,6	Gdo
152r,13	Gdo

U tekstu pronalazimo više leksema tvorenih od iste osnove: *hiniti, prehiniti, himba* u značenju prevariti, prijevara, varka. Prema Marinki Šimić navedeni leksemi pripadaju zajedničkom blagu čakavskoga i kajkavskoga narječja te su zastupljene u svim dijelovima *Tkonskoga zbornika*, a najčešće u *Muci Isusovoj* (Šimić 2007 : 358). Marinka Šimić leksem *prehineni* pronalazi i u *Ivančičevu zborniku* te ga, također, svrstava u zajedničko blago čakavskoga i kajkavskoga narječja (Šimić 2015 : 367).

109v,4	hinbenu
111r,5	hinbo
112r,15	hiniše
130r,2	hinil
130r,3	prehinil
138v,4	hinbenika

Nadalje, u *Muci Isusovoj* pronalazimo riječi *pelati, propelivati* koje također pripadaju i čakavskom i kajkavskom narječju (Šimić 2007 : 260).

113v, 13 ; 138v,3	pripelaju
-------------------	-----------

138v, 4	pripelasma
139r, 16	pripelajte
139r,19 ; 142v,2 ; 144r,7	popelaju
142v,2 ; 145r,7	pripelaste
144r,3	pelaite
144r,7	pripelajuć

Špot jest tuđica koja pripada zajedničkom čakavsko-kajkavskom sloju (Hercigonja 1973 : 183–187). Dolazi od njemačke riječi *spotten* u značenju 'rugati se'. Čakavskim je i kajkavskim piscima navedeni germanizam poznat od 16. stoljeća (Šimić 2007 : 363). Osim u *Tkonskom zborniku*, tuđicu *špot* Andrea Radošević pronalazi u *Dispulima* (16.st.) (Radošević 2016 : 254), a Marinka Šimić u *Ivaničićevo zborniku* (14./15.st) (Šimić 2015 : 367).

145v, 15	pošpotati
151v,15 ; 155v,6	špot
154v, 11	špotaju
154v, 16	špotae
155r,6	špota

U tekstu *Muke Isusove* pronalazimo sljedeće lekseme: *ednuč* (136v,16), *drugoč* (141r,16), *tretič* (141r,9). Marinka Šimić ubraja ih u kajkavizme na leksičkoj razini, a svoju tvrdnju objašnjava činjenicom da se u kajkavskom narječju prilozi tvore sufiksima *-uč*, *-ič*, *-oč* (Šimić 2007 : 364; Šimić 2015 : 368). Eduard Hercigonja navedene lekseme, također, objašnjava kao kajkavske elemente navodeći primjere iz listine pisane u neposrednoj blizini Kupe i Korane: „u listini iz *Hutine* (1471.) : *i ponuja se jednuč i drugoč i tretič* “ (Hercigonja

1973 : 225). Opoziciju tom mišljenju pronalazimo kod Andreje Radošević: „*Tvorba s -oč, -ič nije samo obilježje kajkavštine, nego i čakavštine, uz napomenu kako je dometak -č bio jedan od načina tvorbe priloga u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku*“ (Radošević 2016 : 253).

Leksem *pokrivaču* (154r,5) Marinka Šimić svrstava pod „čisti“ kajkavizam (Šimić 2007 : 362).

Kod pripisivanja leksema kajkavskom sloju potreban je oprez, jer se poneki mogu opaziti i u hrvatsko crkvenoslavenskom jeziku. Kajkavizmi u čakavsko crkvenoslavenskoj strukturi *Tkonskoga zbornika* nisu jednakomjerno raspoređeni, ali ih ima gotovo na svim jezičnim razinama. Uzimajući u obzir vrijeme (16. stoljeće) i mjesto (frankopanski posjed) nastanka, ali i potvrdu kajkavizma na svim jezičnim razinama, s većom sigurnošću pojedine lekseme možemo pripisati kajkavskom sustavu.

11. ZAKLJUČAK

Cilj ove radnje, postavljen na samome početku teksta, bio je analizom fonoloških značajki jezika *Muke Isusove iz Tkonskoga zbornika* opisati osnovne karakteristike tipa jezika teksta.

Analiza teksta *Muke Isusove iz Tkonskoga zbornika* pokazala je kako jezične značajke svoje podrijetlo imaju u praslavenskom jeziku. Uslijed jezičnoga razvoja, promjene su se odvijale na fonološkom, ali i na morfološkom planu što je dovelo do određenih promjena koje su potvrđene na obrađenom korpusu.

Hrvatsko srednjovjekovlje obilježeno je, među inim, preinakama prednjega (ẹ) i stražnjega (o) nazala. S obzirom na to da tekst *Muke Isusove* pripada kasnom srednjem vijeku uočeno je da prednji nazal prelazi u *e* iza nepalatalnih suglasnika, a u *a* iza palatalnih suglasnika *š, č, ž* i protetskog **j-* što je karakteristična čakavska promjena. Nadalje, ovo povijesno jezično razdoblje obilježeno je gubitkom poluglasa. U analiziranu tekstu nekoliko imenica zadržava poluglase što je rezultat pisarske tradicije. Iako do znatnijega početka gubljenja slogotvornoga *l* dolazi u 15. stoljeću, analizirani tekst većinom zadržava neizmijenjeno slogotvorno *l*.

Refleks jata je ikavsko-ekavski prema Jakubinskij-Meyerovu pravilu, što je specifična značajka čakavskoga areala nastala kao posljedica posebnih fonetskih zakonitosti.

Što se tiče konsonantizma, u predlošku je potvrđena stara konsonantska skupina *čr* (*črvleni* 132r,20) te rotacizam (*more* 117v,8).

U morfološkoj analizi imenica uočene su znatne promjene. Fleksijska kategorija broja obilježena je gubitkom dvojine, dok su jednina i množina u potpunosti očuvane. Tijekom povijesnoga jezičnoga razdoblja kategorija roda nije pretrpjela nikakve promjene, odnosno imenice su zadržale isti rod koji su imale i

u praslavenskom jeziku. Nadalje, u morfološkoj analizi imenica potvrđen je gubitak svih sporednih deklinacija, osim i-deklinacije, a imenice koje su se sklanjale po tim deklinacijama prešle su u jednu od glavnih deklinacija.

Jezik *Muke Isusove* donosi ispreplitanje čakavskoga jezičnoga sloja s kajkavskim elementima. S obzirom na činjenicu da *Muka Isusova* pripada tekstovima neliturgijskoga tipa možemo zaključiti da je ispreplitanje rezultat namjere hrvatskih srednjovjekovnih pisara da se približe što većem sloju ljudi.

Prikazom jezičnih mijena, ali i s obzirom na vrijeme i moguće mjesto nastanka, može se potvrditi da je *Muka Isusova* iz *Tkonskoga zbornika* pisana čakavštinom uz prisutnost kajkavskih elemenata.

12. POPIS LITERATURE

Izvor :

Sambunjak, Slavomir. 2001. *Tkonski zbornik: hrvatskoglagoljski tekstovi iz 16. stoljeća*. Tkon: Općina Tkon.

Literatura:

1. Badurina Stipčević, Vesna. 2015. *Glagoljski Žgombićev zbornik kao književni izvor*, U: Kolo 2 (2015), preuzeto 31.5.2019. s <http://www.matica.hr/kolo/460/glagoljski-zgombicev-zbornik-kao-knjizevni-izvor-24950/>.
2. Blagus Bartolec, Goranka. 2006. *Od živog do neživog (genitivno-akuzativni sinkretizam u jedinskoj paradigmi imenica muškog roda koje označavaju neživo)*, U: Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 32 (2006) 1, str. 1–23.
3. Car-Mihec, Adriana. 1997. *Genološki problemi srednjovjekovne dramske književnosti*, U: Riječki teološki časopis 5 (1997); str. 331–368.
4. Damjanović, Stjepan. 2005. *Staroslavenski jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
5. Damjanović, Stjepan. 2009. *Mali staroslavensko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Matica hrvatska.
6. Damjanović, Stjepan i sur. 2009. *Povijest hrvatskog jezika : Knjiga 1 : Srednji vijek*. Zagreb: Croatica.
7. Damjanović Stjepan. 2015. *Tisućljetni hrvatsko glagoljaštvo i njegovi ćirilskometodski korijeni*, U: Radovi: Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 47 (2015) 1; str. 39–59.
8. Fancev, Franjo. *Građa za povijest književnosti hrvatske: Muka Spasitelja našega i Uskrsnuće Isukrstovo: dva hrvatska prikazanja 15. vijeka*. Zagreb: JAZU.
9. Galić, Josip. 2018. *Fonološke osobitosti Zbornika u Berčićevoj zbirci br.5 i Fatevićeva zbornika duhovnog štiva*, U: Slovo 68 (2018), str. 99–169.

- 10.Hercigonja, Eduard. 1973. *Kajkavski elementi u jeziku glagoljaške književnosti 15. i 16. stoljeća (Prilog istraživanju kontinuiteta hrvatskog književnog jezika)*, U: *Croatica* 5 (1973) 5, str. 169–245.
- 11.Hercigonja, Eduard. 1975. *Povijest hrvatske književnosti: Knjiga 2: Srednjovjekovna književnost*. Zagreb: Liber.
- 12.Hercigonja, Eduard. 2004. *Na temeljima hrvatske književne kulture: filološkomedievističke rasprave*. Zagreb: Matica hrvatska.
- 13.Hercigonja, Eduard. 2006. *Tropismena i trojezična kultura hrvatskog srednjovjekovlja*. Zagreb: Matica hrvatska.
- 14.Jurčević, Ivan. 1996. *Jat u hrvatskoglagoljskim tiskanim brevijarima*, U: *Croatica* 26 (1996) 42-43-44; str. 153–184.
- 15.Kolenić, Ljiljana. 2006. *Instrumental jednine imenica i-vrste u Ranjinu zborniku*, U: *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 53 (2006) 5; str. 161–168.
- 16.Lapenda, Stjepan. 2010. *Hrvatsko glagoljaštvo i popovi glagoljaši s osvrtom na Imotsku krajinu*, U: *Adrias* 17 (2010); str. 63–75.
- 17.Lukežić, Iva. 2012. *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 1. Fonologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Filozofski fakultet u Rijeci; Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.
- 18.Lukežić, Iva. 2015. *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 2. Morfologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Filozofski fakultet u Rijeci; Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.
- 19.Mihaljević, Milan. 1986. *O glasu j i načinima njegova bilježenja u tekstovima hrvatske redakcije crkvenoslavenskog jezika*, U: *Slovo* 36 (1986), str. 123–139.
- 20.Moguš, Milan. 1977. *Čakavsko narječje: fonologija*. Zagreb : Školska knjiga.
- 21.Radošević, Andrea. 2016. *Kajkavizmi u hrvatskom prijevodu Dispula Johanna Herolta († 1468)*, U *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 42 (2016) 1, str. 245–266.

22. Srdoč-Konestra, Ines i Lajšić, Saša. 2008. *Fra Šimun Klimantović (...) ni pisac ni pod piscem pisac*, U: *Fluminensia* 20 (2008) 1; str. 75–95.
23. Šimić, Marinka. 2007. *Kajkavizmi u Tkonskom zborniku*, U: *Rasprave: Časopis instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 33 (2007) 1; str. 343–370.
24. Šimić, Marinka. 2015. *Leksik Ivančičeva zbornika*, U: *Radovi: Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 47 (2015) 1; str. 351–376.
25. Štefanić, Vjekoslav. 1960. *Riječki fragmenti*, U: *Zbornik odsjeka za povijesne i društvene znanost Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 3 (1960) ; str. 215–287.
26. Štefanić, Vjekoslav. 1970. *Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije: 2.dio: Zbornici različitog sadržaja, regule, statuti, registri, varia, indeksi, album slika*. Zagreb : JAZU.
27. Vince, Jasna. 1981. *Fonemi l, n, j i njihova grafija u hrvatskoglagoljskim rukopisima*, U: *Slovo* 31 (1981), str. 15–21.
28. Žužak, Vedran. 2007. *Glagoljska epigrafika zadarskog područja*, U: *Čakavska rič* XXXV (2007) 2; str. 249-320.

13.PRILOZI

Prilog 1: Slika stanice *Tkonskog zbornika*; preuzeto 5.7.2019. s <http://www.croatianhistory.net/gif/tkon.jpg>

Prilog 2: Transliteritani tekst *Muke Isusove*

14.SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Linguistic analysis *Muka Isusova* from the Tkon Collection

Stara rukopisna građa u povijesti proučavanja hrvatskoga jezika i njegovih narječja bila je i ostala nezaobilazno vrelo podataka. Ponukana zanimanjem za korijene hrvatskoga jezika i zaintrigirana činjenicom da je u ovom području, unatoč sustavnom proučavanju, ostalo još mnogo otvorenih i neistraženih tema, ali i činjenicom da su stari spisi okruženi stanovitom tajnovitošću zbog nedostataka istraženosti ili dostupnosti, odlučila sam za temu završnoga rada uzeti fonološku analizu jednoga hrvatskoglagoljskoga teksta – *Muke Isusove* iz *Tkonskoga zbornika*, uz osvrt na grafijske značajke teksta te morfologiju imenica.

Tkonski zbornik iz prve polovine 16. stoljeća obuhvaća članke filozofskoga i teološkoga karaktera, prikazanja, poeziju, apokrife, žitije, priče i legende te je po riječima Marinke Šimić „jedan od sadržajno najzanimljivijih hrvatskoglagoljskih srednjovjekovnih zbornika“ (Šimić 2007 : 343). U radu se obrađuje jezik prikazanja *Muke Isusove*, najviše obrađivane teme u ranom periodu hrvatskog pjesništva, koja sadrži velik broj jezičnopovijesnih i dijalektoloških značajki.

Dvije su činjenice koje jezičnu analizu *Muke Isusove* čine posebno zanimljivom – sastavni je dio neliturgijskoga glagoljskoga zbornika te se pretpostavlja da je nastala na frankopanskim posjedima. Posljedica prethodno navedenih činjenica jest interferiranje kajkavskih elemenata u dominantno čakavski supstrat.

Ključne riječi: fonološka analiza, jezik hrvatskih glagoljaša, morfologija imenica, neliturgijski glagoljski zbornik, kajkavizmi

Key words: phonological analysis, Croatian Glagolitic language, nouns morphology, nonliturgic glagolitic miscellany, kajkavian

15. TRANSLITERIRANI TEKST *MUKE ISUSOVE*

109r *Napriě gre Mariě Magdalena, lipo se ob(uk)*
ši, oholo se noseći, a meju tim pride I(su)s s ne(ga)
učeniki t(e)r stoeći na ednom mesti počne rek:
Riči moe poslušajte

5 ter se napatiti daite,
zač vam nauk oču dati,
kim očete Boga znati,
Boga i još vaše puti
i kako vas děval muti,

10 koga šege nisu ine
ner da vsaka duša zgine.
Zato se je vam čuvati,
a ne nemu ugaěti.
Ako nemu ugodite,
15 vaše duše pogubite.
Plaću pravda potribue
da vsak grišnik muke čue.

109v I tim putem pravda skače
da vsak grišnik grihov plače.
Ne veruite napučěnju
ni hinbenu naslajěnju

5 ko vam děval naprid kaže,
zač, čagod di, to vse laže;
mnogi na svet esu prišli,

kim nigdire *jur* ni misli,
v britkih mukah k izda cvile
10 gdi su mnoge dēvle sile.
Ki živiše dobrovolno,
v mukah plaču vele nevolno.
Ča nim prudi ova radost,
kih pak naide žuhka žalost.
15 Žalost a prez utišenē,
ta t su svita naslajenē.
Malu moreš slast imiti
110r a dušu ti j pogubiti.
Ni li bole tu trpiti
a tamo se veseliti,
ner se ovdı veseliti
5 a onamo va zlu biti?
Gdo i ta ki je v slasti živil,
koga potle ni Bog krivil?
Gdo i ta ki se i v grihu našal,
ki ni v britke muke zašal?
10 Gdo i ta ki se i tu veselil,
da se v pakal ni preselil?
Ki su sa svit uživali,
ti su v gorke muke pali,
da ki su se tu plakali,
15 ti su v dobru počivali.
Zato grihov se pokajte

110v ter se děvlih del čuvaite!
Srce B(o)žije otvoreno,
ne bud naše zatvoreno:
kako grišnik k nemu vzdahne,
milostju ga svu nadahne.

5 Kaštigaite grišno telo
ter ostavte vse zlo delo,
bud vam v Bozi utišenje
da vam dušam da spasenie.

10 ***C Meju tim Magdalena pride slišati***
prodiku I(su)s(o)vu i slišavši pokae se i reče:
Oime mani boliznivi,
da me tako I(su)s krivi!
Bole biše mrtvi biti,
ner mi v grisih zlo živiti.

15 Oime, ča ću učiniti,
zač mi grišni v muke priti?
Tebi, svite, ě služeći

111r grihov moih broi e veći
nego peska poli mora,
ko t ka zgriših prez razbora.
Ne razmisleć na č mi j priti,
ne htih grihov ukrotiti:
kuke zemla trave goi,
još većih broi grihov moih.
Nis dostoina oči dvignut,

da dostoina va vek zginut:
10 Sam Bog, ki vse zvezde broi,
on množanstva zna grihov moih.
Na dan sudni on žestoki,
tužnim moim grihom roki.
15 Onda, tužna, ča ču reči
pred prestalom stoječi.
Gdi te grisi sada gonit,
onda glavu treba zvonit
111v gdi će grišnim vsim paklena
muka biti otvorena.
I da mi j grišnim putem poiti,
h komu grišnik ima doiti.
5 Aime, svite, hinbo moč,
nač me pela sladkost tvoč!
C Tako vapijući popadi masti i hodi
Ka I(su)su, a meju tim I(su)s poide k Šimunu Guba
Ne vim, oču l v grihu stati
10 ali v pomoć Boga zvati?
Otidite, hinbe svita,
er mi tuga z vas procvita!
Otidite, tamne žele,
zač sagriših B(og)u vele!
15 Oh, nevolna Magdalena,
nad vse žene tužna žena,
tva veselič na č te priti

5 Začto mi e dano znati
da ni dobro dešpirati,
oču poiti zda plačući,
tužnim glasom vapijući,
Isusu se pomoliti,
pred nim gorko procviliti.
10 I ošće ga ću prosti,
da me rači odrišiti,
delo moe da mi prosti,
kim prebivam v toi žuhkosti.
C Tada pride ka I(su)su i pred nim plači:
Oime mani, ča učinih,
kako sama sebe shinih.
15 Hiniše me dela moě,
bud mi v pomoć milost tvoě,
Milost tvoě, o I(su)se,
112v ki si prišal za vse duše,
vse dušice odkupiti,
děvle ruke ukrotiti.
Oči gorke slze rone,
5 zač mi duša v grisih tone.
C Tu poklekni Magdalena pred I(su)som.
O I(su)se, usliši me,
v moih grisih ne topi me,
od ruk děvlih izbavi me,
10 od vsih grihov odreši me!

- C Počne umivati plačúci noge I(su)su i po masti zlie na glavu. Tu Ijuda reče:*
- Škoda mnoga učinena,
ku učini ova žena.
- 15 Bole biše mast prodati
i ubozim v pomoć dati.
- C Tu ju I(su)s skuža govoreći:*
- 113r Ča ste grozni ovoi ženi,
ka tu službu čini meni?
Dobro i delo učinila
da me i mastju tu umila.
- 5 Ubozi vam ote priti
gda ě s vami neću biti!
- C Tu se obrne I(su)s k Magdaleni i reče joj:*
- O ti, ženo, poidi z Bogom
sa vsim moim bl(agoslo)vom.
- 10 Grihi tvoi – ti t su prosti,
ne bud zato već v žalosti!
- C Tu Mandalena zahvali rekući:*
- Hvalu, B(o)že, daju tebi,
da s me tako priěl k sebi,
službe(ni)ca t očú biti
i, ča t mogu poslužiti.
- 15
- C Totu I(su)s reče P(e)tru i Filipu:*
- 113v Priditě simo t(e)r poidite,
ča vam reku učinite!

5 Do kaštela zda doidite,
vijte, ino ne včinite,
ner oslaka odvežite
i ka mni ga privedite.
Gdo vam reče „Ostavite“,
nega ričju ne marite!

10 ***C Tu odgovori Petar i Filip:***
Ovo sada na to gremo
i svršiti to očemo.

15 ***C Tako gredu, osla pripelaju i sede na nega***
I(su)s. I kada približi se Erusolimu, mali i ve(l)i:
Od Lazara razumiste,
kako vskrsnu jure viste,
mrtav v grobi jure biše,
telo v prah mu jur grediše,
114r čudesa se učiniše
nigdar prvo ka ne biše:
od mrtvoga v život pride
i živ z groba vanka zide.

5 Isusova dela biše
ona ka to učiniše.
Ovo sada k nam prihač,
v kom se čudo to nahač.
Poimo brzo, potecimo,
10 protiv nemu izaidimo,
hodimo ga proslaviti,

nega dela pohvaliti!

C Kada pridu pred I(su)sa s kitami, poklekši reku:

15 Zdrav si, kralu mnoge slave,
od tebe rič čudnu prave;
Zdrav si, kralu utišeně,
kaž nam puti od sp(a)seniě;
zdrav si, Bože proslavleniě,
ti si naša rascvileně!

20 ***C Tu stanu gori i pred nim hodeć poju:***

114v O Isuse, moli za nas,
Spasitelu, spasi vsih nas.
Bl(agoslovle)n s neba zide,
ki od B(og)a za nas pride!

5 O b(la)ž(e)na ona mati
ka te rači k nam poslati!
Slavu damo, B(ož)e, tebi,
primi mile d(u)še k sebi!

10 O prečastno govorenje,
Ko vsim dae utišenje,
O preslavna diko naša,
Tebe mnogo čudo znaša.
Rači vsih nas poslušati
I vsim tvoju milost dati!

15 Osanna ti vapiemo,
sp(a)senju se nadiemo.
O Davidov sinu pravi,

vsih nas skupa k sebi spravi,
gdi se budeš veseliti
20 i vsih svetih pokripiti!
115r ***C Kada pride v Jerusolim, farisei reku:***
Nut, *jur* vimo ča se čini,
kako vas svit ta pehini,
mladi, stari, vele mali,
5 vsaki nega dela hvali.
Ča ćemo učiniti,
gda ga ne moć poniziti.
C Tu Isus odgovori fariseom:
Rečete li nim mlčati,
10 vsaka rič će hvalu dati.
Da me ditca tako slave,
pisma s(ve)ta vse to prave.
***C Meju tim I(su)s pride v Betaniju, a Židove svet
učine meju sobu i reče Kaifa Židovom:***
15 Vi ništare ne vidite,
Ni ča i bole ne mislite.
Ovo i tribi učiniti:
ednoga i tribi vmoriti.
115v Edan neka umre za vsih,
da ne pade tuga na vsih.
C Tu pride Ijuda i reče fariseom:
5 Ę ga oču vam predati,
ča očete obećati?

C Totu mu odgovre fariseji:

10 Ako oćeš to včiniti,
oćemo ti mi platiti
i trideset srebrniki
oćeš od nas ti imiti.
Priřtel naš oćeš biti,
ako oćeš to svršiti.

C Tu Ijuda cenu učiniv gre ka Isusu

i tu Isus reče materi svojoj govoreći:

15 Pasku jisti indi volim,
zato grem ě v Jerusolim,
a vi s mirom počivaite
t(e)r žalosti se ne daite!

116r

Marija reci sinku:

Rači, sinko, s nama biti
i s nami se veseliti,
zač g Židovom ako poideš,
5 znam da opet k nam ne doideš. ***C I(su)s reci materi:***

Zda ne more ino biti,
ner mi j v Jerusolim priti,
zato imij v tom strplenie,
prestan tvoe rascvilenie! ***C Mariě rec sinku:***

10 Oime, sinko moi premili,
tužnu maiku ne rascvili,
ne govor riči takove,
zač mi d(u)ša v tugah plove.

15 Nut poslušai maiku tvoju,
da isplniš volu moju:
tamo pošad oće t biti
da t je v rukah nih umriti.
Zato totu budi s nami,

116v Ne hod meju plk nesaznani! **C I(su)s rec materi:**
V tom se nimiš rascviliti,
zač je Pisma isplniti.
Ti znaš, mila maiko moě,

5 da ě esam hrana tvoě:
ne bi meni mati bila
da bi plt ne sagrišila.
Zato sam se hotil roditi
da mi e vsih odkupiti.

10 Neka meni, maiko moě,
dušam dati del pokoě.
Jur e vrime totu biti
Da se ima to svršiti. **C Reci Mariě sinku:**
Oime, sinko, ča govoriš,

15 Govorenjem maiku moriš.
Kako me ćeš ostaviti,
gdo li me će pozdraviti,

117r h komu oču tužna priti
gda te neću već vidjeti? **C I(su)s rec materi:**
Ne mori se, maiko moě,
ne bud tako prez pokoě,

ča j imilo davno biti,
zda se ima isplniti.
Gda me v crikav ti nošaše,
117v Simion ti govoraše
da meč britki oće doiti
ki ti ima d(u)šu proiti.
I proroci vapičehu,
5 ki to takoi govorahu
da sin B(o)ži oće priti,
ki na s(vě)ti ću umriti.
Zato kako more biti
Da bih imil ugoditi?
10 Da bi vola tvoě bila,
Pisma bi se isplnila. **C R(e)ci Mariě sinku:**
Vsih si učil, sinko mili,
da sin maiku ne rascvili;
verovati ludi ne te
15 na vse riči tvoe svete.
Učini to ča te molim
odnam tugu k uzda bolim! **C R(e)ci I(su)s materi:**
Mila maiko, usliši me,
za prečastno tvoe ime,
118r rič ti oču poviditi,
ku te oči vsih gledati:
mani j tribi na to stati,
Otca pravdu udržati.

5 Pravda nega, ta će biti
da mi j muku tu trpiti,
zač č(lověč)j narod zgriši
gda se proti Bogu zviši.
Ne će s on grih zatrti,
10 neg po mojoj samoj smrti.
Zato, maiko, pomози se
i v tu muku ne stavi se,
ner ako bi to hotila
da bi duša v mukah bila.
15 A meni e to viditi,
bole i duše odkupiti. **C R(e)ci Mariě sinku:**
Teška mi e muka duše
tvoe, sinko moi Isuse,
da bole e zda trpiti,
118v gda ne more ino biti,
nere muk trpiti
a vse duše pogubiti.
Zato, sinko, diko moě,
5 budi va vsem vola tvoě.
Žuhku maiku, vim, ostavlaš,
gda se na te muke spravlaš.
I to, sinko, oču reći,
tužicě me te zateći,
10 i mnim da to mora biti,
da mi s tobu zda umriti. **C R(e)ci I(su)s ma(teri):**

O preslavna maiko moč,
tugu mi da ta rič tvoč.
Vim da gorko češ cviliti
gda me vidit budeš mriti,
slzami se umivati,
duša t oče v tugi stati:
da tretí d(a)n očú priti
tebe maiku utišiti.

15

119r

A sada mi ostai zbogom,
da grem s tvoim bl(agoslo)vom!

C Tu I(su)s poklekni pred mater svoju a Mariě r(e)ci:

Stan se gori, sinko mili,
tužnu maiku ne rascvili.

5

C Tu I(su)s stani gori a Mariě r(e)ci:

Oime, sinko, ča to čini,
čemu oblast tako zmini
da bl(agoslo)v ima dati
tebi B(og)u tvoč mati?

10

Od kud meni ta dar novi,
da te maika bl(a)go(slo)vi,
zač sam tvoe ě stvorenje,
tvoe želeć utišenje?

15

Ako sam ti maika, sinu,
ni podobno e to činu,
pače, ti me k sebi zovi
ter me, sinu, blagoslovi!

119v

C Tu Mariš padi pred I(su)sa a I(su)s r(e)c Mariji:

5 Stani gori, maiko moč,
ne bud v tugh duša tvoč,
5 podobno e to činiti,
pred tobu se poniziti,
zač ako sam vsih stvoritel,
li od tebe plt sam pritel,
i takoe ta dar novi,
10 zato sinka bl(agoslo)vi!
Ča te prosim, na to dai se,
jure večē ne spričaj se,
diva maiko, sinka tvoga
blagoslovi predragoga!

15 ***C Tu I(su)s padi na kolena a Mariš r(e)ci:***

Pokle očeš da to činu,
v tom ti volu ne prominu.
120r Bl(agoslovle)n, sinu mili,
onim Ocem ki se smili
na vse verne dobre duše,
za ke zda greš, moi I(su)se!
5 Da li, sinko moi premili,
na maiku se tvoju smili,
da mi prideš skoro opet,
pokle budeš l tužno propet.

C Tako I(su)s pošad od matere reke učnikom:

10 Paska skoro oče priti,

ka po dvoju dnu ima biti,
sin č(lově)či *će* umriti,
na propetje predan biti.

C Tu odgovore učenci Is(u)h(r6st)u:

15 Gdi ćeš, meštre, da činimo
da ti pasku pripravimo?

C Tu I(su)s odgovori učnikom:

120v Petre dragi i Ivane,
ove riči vam su znane
da nam v gradu tom ni hrane,
farisei to nam brane.

5 Zato i dobro izviditi
moremo li v nem činiti?
Tako h gradu vi poidite
i č(lově)ka gdi vidite
vode v rukah vrč noseća

10 i h kući se približeća,
za nim v kuću vi poidite
ter ovako učinite:

recte ocu obiteli:

„I(su)s meštar čudan v deli,

15 ta nas k tebi posla sada,
zašto paska *jur* zapada
rad bi totu s tobu biti

121r

i tu pasku učiniti.“

Mesto vam će pokazati,

ondi htijte pripravlati!

C Tu odgovori Petar ter Ivan:

5

Savršena rič oće biti,

ku s nam rekal učiniti.

C I poidu i naidu č(lově)ka s vrčem i reku mu:

O ti oće obiteli,

Isus mešt(a)r čud(a)n v deli,

10

ta nas posla k tebi sada;

začto paska *jur* zapada,

on bi s tobu rad tu biti

i tu pasku učiniti.

Rač nam mesto pokazati,

15

Gdi nam u e pripravlati.

C Tu ot(a)c obiteli pokaže mesto i reče:

Ovo i moě gostionica,

ovo i i takou ma pivnica,

121v

tu morete pripraviti,

nigdor neće zabaviti.

C Kada pride I(su)s, reče mu Petar:

Pripravno e ča ste rekli

5

i ěnca smo *jure* spekli.

Ako ćete k stolu sestí,

na stol vam ga ću prnesti. ***C Tu I(su)s r(e)ci:***

Sedmo doli, *jur* je vrime,

jijmo pasku v B(o)žije ime!

10 ***C I kada sedu jilu, I(su)s reče učenikom:***

Vele želih s vami biti
i s vami se tu skupiti,
pasku s vami okusiti
prvo ner bi mi umriti;

15 k toi večeri želih priti
prvo nego predan biti.

***C A tada budu žalosni ap(o)stoli, a I(su)s
počne noge umivati i pride k Petru. A Pet(a)r reci:***

122r Mili slatki G(ospo)d(i)ne,
dušica mi v teli stine,
začto vijju tva čineneš
i prečudna poniženiš.

5 Ne postoi tebi, meštru,
da mi služiš, tvomu Petru,
prvo volim ě umriti
ner dopustiti to činiti.

10 Ko stvorenje more biti
ko bi moglo to trpiti
da stvoritel ima biti
ki mu ima poslužiti.

15 Nigd(a)r neću dopustiti
moe noge ti umiti,
pak ě ću gori stati
tvoe noge umivati.

122v **C Tada Is(u)s reci Petru:**
To ti, Petre, dam na znanje
da ti vam ni ufanie,
ne ćeš moći sa mnom stati
gda neć dat nog umivati. **C Tu r(e)ci Petar:**

5 O G(ospo)d(i)ne kralu nebes,
o moe ufanje, o moe vse želenje,
o preslatki meštre mili,
neću proti tvojoj sili.
Ruke moe, glavu moju

10 na zapovid umij tvoju,
zač mi j draže ne živiti
ner pres tebe del imiti.

C Umivši vsim noge sedči reče Isus:
Viste zašto ě učinih
poniživši mimo inih?

15 Vi me meštrom naricate,
Gospodinom vazivate,
to čineći dobro diste,
da e tako, to vi viste,
zač nauk vam ě pokazah,
poniženje tim ukazah.

123r I vi takoi činite,
ed(a)n drugu noge mijte.

5 **C Tada I(su)s vazmi kruh, stavši, i r(e)ci:**
Hvala tebi, Oče sladki,

er mi j život *jur* na kratki,
10 hvala tebi, Oče sile,
da s uslišal d(u)še mile,
hvala tebi, Otče slavni,
ki usliša vapai davni
ki činiše duše mile
15 ke zda v pakli gorko cvile.
Pojti mi e *jur* umriti,
123v ovih mi e ostaviti,
bl(agoslo)v mi rač podati
da kruh bude pltiju stati,
k molbi mohoi se obrati,
5 čin da vino v krv se vrati.
Ov kruh lipi to stvorenje
čin da čue prosl(a)vlenie!
C Tu I(su)s gledajući učenikov r(e)ci:
Lubav sada ku vam kažu,
10 da bih imil ku rič dražu
ner bi drago moje telo,
pokazal bih lubve delo.
Pokle draže riči nimam,
da ni stoga vas ne znamam,
15 zato sebe vam ostavljam
i v tu oblast vas postavlam
124r da morete postiti,
v moe telo kruh vratiti.

C I tu e I(su)s pričesti i reče im:

5 Ča vam daju, to primite,
pravu veru tu držite
da j to pravo moe telo,
ako s je prem čudno delo,
to će biti pogrebno,
vele britko izraneno.

10 ***Tu I(su)s da i kalež i reče:***

Primite ovu s(ve)tu čašu,
ku vam daem duši pašu.
V ovoi čaši *jur* ni vino,
ner je totu delo ino,
15 ovo i čaša o spaseniě
tišeć duše urijeně.

Ovo i čaša slavne krvi,
124v Ku želiše otci prvi,
čaša i Nova ta zaveta,
ku e sila děvla speta,
ka se oće zda proliti
5 i vse duše odkupiti.

C Tu Isus vzdahni i reče učenikom:

Čudna stvar će sada biti,
ku vas edan će činiti:
edan oće na to stati,
10 ki me noćas će predati.
Tu imate razumeti,

da ta od vas ima biti!
Sin č(lově)či, ta će poiti,
komu i na smrt skoro doiti,
15 da č(lově)ku gore tomu,
ki e žestok Bogu svomu,
zač i nemu bole biše da se na s(vě)t ne rodiše.

125r Otac v Sinu vazda biva
a Sin v Otca prebiva,
srce vaše ne smuti se,
da vsak veri udruži se.

5 Mani j skoro poiti od vas,
da li priti oču do vas:
grem vam mesto napraviti,
gdi očete sa mnom biti.

10 Sini dragi, radost moě,
žuhka će bit žalost moě,
vas svit će se veseliti
a vi ćete v tugi biti,
da prit oče vaše vrime,
v kom vsa žuhkost radost prime:

15 ě vas neću ostaviti,
v radost vas ću postaviti.

Ovo v misli udružite:
meju sobu se lubite,
po tom ote vsi poznati,
gda budete v lubavi stati,

da ste moi učenici i srdčeni naslidnici.

125v */A tu I(su)s poklekni a učenici stanite:/*

C Sada, Oče, posveti me,
slavni B(ož)e, usliši me,
rač mi svitlost onu dati,
5 v koi sam vikal hoevati;
stav me v sverlosti koi sam hodil
prvo ner si sa svit rodil.
Otče slavni častne sile,
prošne moe bute t mile,
10 veru(ju)će va me sahrani,
od ruk děvlih vse obrani!
O prečasni Otče mili,
milost tvoju još udili,
srca tako nih napravi
15 da prebudu v toi ljubavi
v koi mi esmo prebivali.
Otče, slatki, B(o)že mili,
dokle sa mnu poživiše
skrb niedna nim ne biše,
20 da sada t je preporučam,
v ruke tvoe nih izručam.

C Tu obrati se I(su)s k učnikom i reče:

126r Da to tako progovorih,
put g životu vam otvorih,
da sa vsim tim se ne boite,

samo v pravoí veri stoite,
5 zač opet k vam oću priti
i vas plačnih utišiti.
Stante gori t(e)r poidite
t(e)r se Bogu pomolite! *C Malo počekavši r(e)ci I(su)s*
V lubav moju ste važgani,
10 da v toi riči budte znani
da se i Pismu isplniti
i to nočas oće biti,
pastira ću poraziti,
ovce ga te ostaviti,
15 sastiguć me tužni puti
oćere me otbignuti. *C Tu I(su)s r(e)ci Petru:*
Ove děval tužbu nosi
i nad tobu oblast prosi
da bi mu te iskusiti,
20 v napasti postroiti.
126v Da ti, Petre, pridi v znanie
i vam ni ti bud ufanie,
zač ě molih O(t)ca svoga,
stvoritela preslavnoga,
5 da te ima ukripiti,
vsih napasti sloboditi.
I ta nima pomankati,
vera ku s jel sledovati,
a ti nigda obrati se,

10 svoju bratiju ukripi se! **C Tu r(e)ci Petar Is(u)h(r6stu):**
Ako mi e još umriti,
ě te neću ostaviti;
v pržun, na smrt oću stati
prvo ner te zataěti. **C Tu r(e)ci I(su)s:**

15 Sliši, Petre, riči moe,
Brzo oć bit misli dvoe:
prij ner dvakrat peteh vspoe,
isplne se riči moe:
trikrat me ćeš zataěti

20 i činit me se ne znati. **C Tu I(su)s r(e)ci:**

127r Gda vas poslah kamo vanka
eda vam ka rič pomanka? *Ništare.*
C Tu Isus reci ap(osto)lom:
A govoru zda si vsima,
5 da vsak, ki vas meča nima,
prodai suknu t(e)r ga kupi
t(e)r v potribi naprid stupi,
zač se vrime isplnue
v kom se Sin B(o)ži kupue;
10 Pismu se e isplniti,
z grišnici ću propet biti. **C Tu reku ap(osto)li:**
Meča ćemo dva imiti,
kimi ćemo te braniti. **C Tu r(e)ci I(su)s: Dovolje mi e.**
C I poimi Petra i Ěkova i Ivana i reče:

15 Ovo tuge i žalosti

i bolezní prez radosti
tužna mene sastigoše,
vele plačna dosegoše;
priskrbna e duša moě,
20 ka *jur* nima več pokoě:
konac skrbi bude v mucí
127v gda se duša s telom luči.
Čuite, moi dragi sini,
da vas děval ne rasčini,
drazi, skupa tu postoíte
5 t(e)r molitvam vi nastoíte
da se ko zlo ne učini,
da vas napast ne prehini,
stoíte totu t(e)r molíte
t(e)r zaedno sa mnom bdíte!
10 ***C Totu I(su)s poide moliti se ka Ocu i reče:***
O prečasni Oče mili,
vij glas kim tvoi sinak cvili,
moe plačno vij stuženije,
još tužnie rascvilenie,
15 nut židovska vij čineniě
i *Judina* napravleniě:
oni muke napraviše,
voisku na me vsi skupiše.
Zato, Oče moi premili,
20 na me se sada ti smili,

128r sliši moj glas, kim ě cvilim,
rad bih tih muk ě ne trpil,
er teško mi e umriti,
doh, ě gotov vse trpiti,
da put nerada i umriti.

5 Bud protivan takoi sili,
ako tako more biti,
rač me od muk sloboditi.

10 Gdi li oćep da ě pijju
ovu muku, k uzda vijju,
neću da se splni moě,
ner da bude vola tvoě.

C Tu pride virtus Vera noseć veru od harte
kako na prsteni na šćapi okol ne vinac, v sukni plavit

15 Ę sam Vera, B(o)ži sinu,
ćin da v ludeh ě ne zginu,
Pisma svera ta skrićaše
i va veru vsih vagnaše,
patrěrahe po znamenih
a proroke v govorenih,

20 da ćeš, B(o)ži sinu, priti
128v i vsih muku odkupiti.

Kada ludi to slišaše,
tada v B(og)a verovaše.

Ako oćeš mene pravu
5 i ne zgubi veru slavu,

križ je tebi na se vzeti
i na križu smr(t) trpeti,
umriti t je, B(o)ži sinu,
ako li ne, vera zginu.

10 ***C Za tu ima poiti Ufanie v sukni žuti noseć***
sunce od harte i vinac okol ne na šćapi i reč/e:/

Ě sam, B(ož)e, vsih Ufanie,
ě dah ludem vsim na znanie
da se oće rai otpriti

15 i da vsak će moć va n priti,
gda sin B(ož)i bu umriti
rai se oće otvoriti.

Tu rič kada čuše ludi
ostaviše svoje bludi,

20 dobro činit vse počeše
i na B(og)a vsi ufaše.

129r Vsi ufaše tad na B(og)a
da će im dat dobra mnoga,
dobra mnoga v raiskoi slavi,

5 kad jih muka tva izbavi.
Ako ti ne podě muku,
vse ufanie zgubi v puku,
neće dobro puk činiti
ni ufajuć plaćen biti.

10 Zato molim, G(ospo)d(i)ne,
Čin ufanie da ne zgine,

vas će na te plk ufati,
samo umrit se ne krati.
Bole i tebe smrt poděti
15 ner z ufaniě vsih zagnati.
C Tu I(su)s pride k učenikom spećim i reče:
Ne mogoste uru bditi,
ki htihote sa mnom mriti;
a ti, Petre, ča činiše,
20 kada meni govoraše:
„Vazdi s tobu oču biti,
ako i tribi i umriti.“
129v Bдите, bdite i ne spite,
da Bogu se pomolite!
Duša i dobru li pripravna,
da plt li ni na to spravna!
5 ***C Tu I(su)s ostavi učenike i po(i)de se molit/i:/***
Ako, Otče, ne će biti
ner da mi e v muke priti,
ě se neću sloboditi,
z dobre vole ću umriti,
10 zač na to e žela moě
da se splni vola tvoě.
C Tu pride Mudrost v sviti ruzatni, nose/ć/
.b. (2) kači i zrcalo meju nima na šćapi vinac:
Ě sam, B(ož)e, Mudrost tvoě,
15 O I(su)se, diko moě!

Ča trepećuč tako moliš,
ali brž ne umoriti voliš?
Ali ti e plk odkupiti,
ali Mudrost pogrditi.
20 Mudrost vsaka tako stoi,
ča i ki počal da nadstoi:
počal si plk odkupiti,
130r tribi j, ča s počal, svršiti.
Gda j Adama děval hinil,
šegu svoju ga i prehinil,
tako tebi sprot činiti,
5 děvla mudrost poniziti;
ki j put držal on k hineniju,
ta drž v nega poniženiju,
kako da on drivom hini,
tako drivom ga ti zmini.
10 Ako toga ti ne včini,
mene Mudrost ti rasčini.
Tribi j da se na to staviš,
da me Mudrost tvu proslaviš.
Ti me oćeš proslaviti
15 gda na križi budeš mriti,
zač e teško križ vzeti na se
da se vas puk tobu spase.

C Tu pride Temperanciě v sviti zeleni noseć .b(2) kupe

Ě sam kripost sredomerna

20 i va vsih sam delih verna:

130v ča činiti ki imaju,
 ě sam ka im znati daju.
 Zato pridoh te kripiti
 i kripeč te pomoliti

5 da ča s počal god činiti
 da bi račil vse svršiti:
 kako s počal, B(o)ži sinu,
 zvrzi děvla tu na činu:

10 moreš dat lik vsemu puku
 ako budeštrpit muku.
 Ne pogub ga, koga s stvoril,
 za koga se z Dve rodil,
 ki s red počal, drž ga va vsem,
 tako vas puk bit će sp(a)sen.

15 ***C Tu pride I(su)s ka učnikom i na(i)de e speće i poide n***
 Ti znaš, Otče, moju misal
 da sam na s(vě)t6 zato prišal
 da se po mni plk izbavi,
 ki do sada bi v zabavi:

20 ako more kako biti

131r da se more sloboditi
 ta puk, a prez muke moe,
 bud hotenie vas em tvoe!

5 ***C Tu pride Ěkost v podmantini nadrizani,
 v oklopah, v rukavicah železnih, noseć stlp:***

Ěkost B(o)žja pred te stupi
da se tobom plk iskupi,
ne boi se ničé, B(o)ži sinu,
muke tvoe brzo minu.

10 Ako i teško smrt podneti,
Da lipo e plk z muk zneti.
Ne htij v tuki strahu biti,
Bog Otac te će družiti.
Muka strašna oće biti,

15 to i do mala vse trpiti.
Milo tebe kliču duše
kličuć: Prid k nam, o I(su)se
želan dušam vsim od vika;
mimo tebe nim ni lika.

20 Prim srdčeno vsu tu muku
ter dai pomoć tužnu puku,
tužne duše ne ostavi,

131v muku tvoju vsih izbavi!
Ne boi mi se, diko moě,
ě te kriplu, Ěkost tvoě,
ne boi mi se, o I(su)se,

5 poj trpiti za vse duše!

***C Za tu gre Pravda v svitah belih, noseć bol
anču t(e)r meč nag, i reče:***
Ě sam, B(ož)e, tvoě Pravda,
Ku s ti držal va vsem vsagda.

10 Ovo račih pred te priti
i mu misal otvoriti:
ě sam ka tvu diku hranim,
ě sam ka tvu silu branim,
zač me išće umoriti

15 ki bi imel me braniti?
Ě te molu, o I(su)se,
prij ner mene, zgub vse duše:
ti bi hotil ne umriti
i hotil bi plk sloboditi,

20 a to znaš da Pravda neće,
ka grišnika pod meč meće.
Pokle i č(lově)k v grih postupil,

132r večnu smrt je na se skupil:
ali se e odkupiti,
ali vavek v mukah biti.
Ki ga oće odkupiti,

5 prez griha mu i tribi biti.
Gdo i na s(vě)ti prez krivine
ner ti, B(ož)e vse istine?
Ako za ne oć umriti,
on odkuplen more biti;

10 ako muku neć trpiti,
nemu i vavek v mukah biti.
Na tebi to oće stati,
i ča t drago, to obrati!

15 A meni se tako čini,
prij ner puk se vas rasčini
da t je bole i umriti
ner ne umrv puk zgubiti.
Budem samo ě v istini,
kako t drago, tako čini!

20 ***C Za tu gre Lubav v sviti črvleni,***
noseć srce prostrileno na šćapi vinac okol:
Ě sam Lubav ka vsih tišu,
ě ka za plk gorko vzdihu,
132v srce lubvu razžižuju,
od žalosti prostriluju.
Vsim se čuju vele tužna
cića plka v pakli sužna.

5 Sama moć me more moći,
o I(su)se, tva pomoći.
Zato račih pred te priti,
tebe za plk pomoliti,
koga stvoreć, tako riši,
10 od britkih ga muk odriši.
Ča s god stvoril ti od vika,
To s vse stvoril za č(lově)ka,
Koga tako kruto vzlubi,
molim, vavek ga ne zgubi. ***C Poklekni (i) st(a)n/i/:***

15 Prizri milo na č(lově)ka,
zač na nem je tva prilika,

nebo i još vse stvorenje
pridal si mu v utišenič,
glasom si ga tišil s neba
20 i slzeća kripil si ga:
toko s milo nega slišal
da s za nega s neba prišal.
Ti od D(ě)ve porodi se
133r da plk tobu slobodi se,
ti v ěsalca bi postavljen
da bi tobu plk izb(av)len,
ti s glad trpil, put i trudi
5 tridest let živuč s ludi.
Zavman ta trud tvoi ne budi,
Iznam iz muk plačne ludi! **C Poklekni, ne st(a)ni:**
Ě te molim, Lobav tvoě,
mesto d(u)šam dai pokoě,
10 pomozi im lubav tvoě,
ki su v plaki prez pokoě.
Vsega plka o ufanje,
dai tvu lubav vsim na znanie!
Prizri na ne, Odče s(ve)ti,
15 kih su duše moćno speti,
ruke sklopiv i klečeći
tebe mole otci s(ve)ti,
er su, B(ož)e, mnoga leta
113v da im svitlost ne pros(vě)ta.

5 K tebi kliču oci (sve)ti,
rač ih z mrkle noči zneti,
o I(su)se, B(o)žji sinu,
kaži im lubve tve žarčinu,
pomozi im, B(o)ži sinu,
neka s od muk odpočinu.
Vzam križ na se, trpi muku,
t(e)r dai pomoč tužnu puku!

10 ***C Tu se Otac pokaže i pošle anj(e)la i reče:***
Čudan glas ě sada čuju,
kot glas sinka moga predragoga;
sada brzo poi, anj(e)le,
er mi sin tугue vele,
15 i ono mu rec poslanije
ko ti nigda dah na znanje,
t(e)r ga moćno na smrt kripi
da b htil muku tu trpiti.

134r ***C Tu anj(e)l ěvi se i reče:***
O preslavni G(ospo)d(i)ne,
čemu t d(u)ša v tугah gine,
o prečasni G(ospo)d(i)ne,
5 čin da narod vaš ne zgine!
Gda se Otcu ti molaše,
vas dvor za te govoraše,
da Ot(a)c tvoji to govori
da se nebo ne otvori

10 dokle pravda se ne naide,
proti koi vas narod zaide.
Tebi silu on ne čini,
da nigdor, znai, da ni ini
mogi ga odkupiti,
15 er ti moreš to činiti,
zač B(og) Otac onda reče,
gda k Adamu on priteče,
da mu i tužnu v muke priti
htijuć ploda okusiti.
134v Pravdu i B(og)u uzdržati
a č(lově)ka kašigati.
Htijuć nega sloboditi,
muku ti e podnositi
5 za vse one duše mile
ke sad v mukah gorko cvile.
Otac vam ne čini sile,
ner ča su mu duše mile
on jih oće rad z muk zneti,
10 ako b otil smrt prijeti:
ako muke ne primete,
vavek duše te bit spete.
Na vas to vse oće stati,
ča vam drago to obrati,
15 a vas lipi dvor nebeski
i još zbori vsi želiju

za slobod duše ke vapiju.
Ner se v Otcu pokripite,
ner puk vavek ne zgubite,
totu račte pogledati
ku vam muku e prijati.
C Tu anj(e)l pokaže križ t(e)r kalež i poide tē a I(su)s reč
5
Jure sada popospite
tere malo počinite!
C Tu opet učenci pospe i tu Ijuda polahko
prihaja s voisku i reče Židovom:
Koga budu celovati,
10 toga oču ē prodati,
nega, ludi, uhitite
t(e)r ga kruto još svežite,
još mudrie povedite,
vijte da ga ne pustite!
15 **C Tu Ijuda poide s voisku a I(su)s reče učnikom:**
Nu, nu, stante gori *jure*,
prispivaju tužne ure,
znajte *Jude* da on ne spi
135v ner me išće v muke vnesti.
Ovo vrime *jur* prispiva
predati me usta kriva,
ovo vrime *jur* prispiva
5 da me sveže ruka kriva:
on, s kim vele lipo živih,

ta me zdae v ruke krivih.

Ovo ka mni približue

ki me zdae v ruke krive,

10 poimo sada proti nemu,

ka ljudi vzlublenomu!

C Tu poide I(su)s proti ljudi sa učeniki, i r(e)če:

Priřetelu moi predragi,

nač si prišal, Juda dragi?

15 **C Tu Ijuda pristupi ka I(su)su i celuje ga:**

Zdrav si, meštre. **A I(su)s reče:**

O Ijudo, celovom li preda s(i)na č(lověč)skoga,

predragoga meštra tvoga?

136r **C Tu I(su)s poidi proti voiski i reče:**

Koga išćete? **I reku:** I(su)sa Nazaranina. **I(su)s r(e)ci:**

Ě esam. **Tu Židove padu. Opet pita I(su)s:**

Koga išćete? **I reku:** I(su)sa Nazaranina. **I(su)s r(e)ci:**

5 Ě esam. **Tu opet padu. Opet pita I(su)s:**

Koga išćete? **I reku:** I(su)sa Nazaranina! **I(su)s r(e)c/i/:**

Ě esam. **I opet padu na zemlu. I reče im I(su)s:**

Ako mene uhitite,

učenike ostavite!

10 **C Tu popadu Židove I(su)sa a Petar reče:**

Ča imamo učiniti, očemo li se braniti

i mečem nih poraziti?

C Tu Petar usiče uho Melehu, I(su)s reče:

Ne htij, Petre, pobići,

15 v mesto svoje meč povrati,
zač ki mečem pobiěju,
vsi ti mečem pogibaju.
Ě se neću nim braniti,
zač sam prišal s(vě)tě hraniti.

136v Branbu mogal bih imiti,
zač anj(e)li ti bi bili
ki bi mene obranili.

C Tu Petar shrani meč. I(su)s isceli Meleha i reče:

5 Da bih ě bil edan vojník,
ali velik ki razbojník,
dovole bi to činiti
tako spravnim na me priti.
Vsak d(a)n bih u vas učeći

10 t(e)r sp(a)seniju nadstoeći,
kada v crikvi van govorih
i čudesa mnoga stvorih,
onda mene ne hitaste
ni još na me tako staste.

15 Zlo ni edno nis učinil,
nikogare vas nis hinil,
tada zač me uhitiste,
ništar nis kriv, to vi viste.
Da znam nač gre to činenie,

137r to j vse krivo napućenje
kim vi este napućeni

da ste prišli proti meni
Oblas děvla, ta to čini
5 da vas misal tako hini.
C Tu Židove popadu I(su)sa a učeniki biže, Iv(a)n r(e)če
Oime mani, meštre dragi,
učitelu vazda pravi,
kako s mi te odbigoše,
10 oime, da te otekoše.
Kot vuk ovce prez pastira
Juda s voisku nas rastira.
Doh, strašliva misal moěj,
da se one vojske zboěj,
15 bole biše vsim umriti,
ner ga dati uhititi,
kad nam meštra smiše jeti,
doh, ki ćemo put mi vzeti.
137v Dragi meštre, moi tetiču,
gdi si, Ivan najti te ću?
Pojti ću, tužni ě Ivane,
v poglavice kuće Anne,
5 pošad oču razviditi
ki t će, meštre, konac biti,
toj za nega ću moliti
da m ga rači oprostiti
ali pravdu posaditi
10 zač ga smiše uhititi:

Znaj, o Anna g(ospo)d(i)ně,
ni t moi meštar od krivine,
to i da bi ti od krivine,
uzrok imaš da ne zgine.

15 Budte t mile tri sestrice,
tri sestrice vse vdovice.
Edna i nega tužna mati,
ka se će zda dokončati,

138r dvi ostali sa mnu teti,
ne znam, ku smrt ću za n vzeti,
tim trim dušam život prosti
i ne drži jih za n v gorkosti!

5 Er znai, g(ospo)d(i)ne Anna,
da e on bil vsim nam hrana!
Tako pred ni(m) ě klečeći
i te riči govoreći,
ako se bu on srditi,

10 more me i umoriti,
er za malo mi j umriti
ako ga te umoriti
pače volim š nim umriti
ner od nega ciplen biti

15 Doh, ka s, Gospe o Marije,
sad te misal srce bie
mnju da misal ta će biti
da t buš vidit sinka mriti.

138v Drž naredne črne svite,
er ti skončat sinka htie.

***C Tu Židove popadu Iv(a)na a on plač(uć) od
bigne, i tu prpelaju I(su)sa ka Anni i reku:***

5 Pripelasma hinbenika,
nepravednoga človika,
ovo i tamnik neprav(a)dni,
on hinbenik vele davni. ***C Tu r(e)ci Anna:***

10 Ko je ono napućenje,
kim imismo vsi činenje,
kim se vele oholaše
gda se Bogom govoraše?
Vij, da on tvoi tamni nauk
Proti tebi dviže ta plk,
Ali gdi su učenici,
15 tvoi verni naslednici,
reci, da ti vsi pomogu,
to bi meštru tvom B(og)u! ***C Tu I(su)s reče Anni:***
Gda sam Pisma ě otvoril,
očito sam vsim govoril.

139r Riči ove krive esu li,
pitaj ovih ki su čuli
v cri(k)vi moě govoreně
t(e)r vsa moě zla čineně. ***C Tu r(e)ci Meleh I(su)su:***

5 Razboiniče ti naigori,
drugoč bole odgovori,

Imaš glavu počtovati,
a ne tako odgovarati! **C Tu I(su)s odgovori:**
Ako ča zlo ě govorih,
10 svedočanstvo na to molih,
ako li sam dobro rekal,
ča s me tako zlo obrekal
da me tako kruto bieš
t(e)r mi krviju lice mieš! **C Tu reče Anna Žido(vom):**
15 To Kaifi znati daite
i k nemu ga popelajte,
neka ga on v tom rasudi
za vse nega teške bludi!
C Tu ga popelaju k Kaifi a Židove kriknu:
139v O Kaifa gospodine,
ovo i kim se ludi hine,
na to ti ga privedosmo
t(e)r preda te prikazasmo
5 da vse imaš izviditi
i po delu ga suditi. **C Tu Kaifa reče:**
Ča na nega govorite,
ali v čem ga vi sudite,
vse mi pravo zda povijte
10 a v tom ino ne včinite! **C Tu pristupi sv(ědok):**
Ě govorim da vsak čue
Mojseš ta zlo psuje,
vsim zakonom nič ne mari

15 a vam brani dati dari! **C Tu pride .b. (2)**
 Kada v crikav on priteče,
 čuh da ednuč tako reče:
 „Malo vrime će minuti
 da imamo vs izginuti.“

140r **C Tu pristupi treri krivi svedok i reče:**
 Ove riči est govoril
 i tim svoju moć potvrdil:
 „Mogu crikav razoriti
 i v teh dnech popraviti.“

5 **C Tu Kaifa reci, a Isus mlči:**
 Ča ne umiš govoriti,
 ča s tako nim počal biti,
 odgovori, ako ča znaš,
 ne drži me tako danas!

10 **C Tu I(su)s mlči, a Kaifa r(e)ci:**
 Zaklinem te B(ogo)m živim,
 da mi poviš v čem te krivim:
 misal tvoju vsim nam pravi,
 esi l ti sin B(o)ži pravi?

15 **C Tu I(su)s odgovori: C Ti reče!**
 Ovo vam vsim ě povidam,
 rič istinnu napovidam,
 da me očete vsi vidjeti
 gda Sudni d(a)n ću priti.

140v Onda pravdu ću činiti

živih i mrtvih ću suditi.

C Tu Kaifa r(e)ci, opsova:

Ovo nega psost vidiste

5

i ča reče razumiste,

svedokov ne trebuemo,

zač ča reče vsi čuemo,

zato ča e vam vidjeti,

ča imamo učiniti?

10

C Tu Židove zvapiju:

Dostošn est semrti!

C Meju tim rabina reče Petru:

I ti ot učenik nega esi?

Tu Petar zataji I(su)sa i reče:

15

Nisam nigd(a)r znalo t veka

toga zalog č(lově)ka! **C tu peteh zapoe:**

Opet druga rabina reče Petru:

Veruite da e ta ot učenik negovih,

činite da vam pravo povi!

141r

Tu Petar priseže, zatai i reče:

O ženo, ě ti se zaklinam

da toga I(su)sa znaně nimam!

C Tu Židove meju sobu govore i reče .a.(I):

5

Nega učenik esi ti v istinu,

ako se ě ne hinu,

neka t vsim nam tako lažeš,

Galileićeak se govorenem kažeš!

10 *C Tu Petar tretič zatai i reče:*
Doprosim vas, razumite,
ni vim ča mi govorite,
nit vim, nit znam gdo i ta č(lově)k,
nit bih ga znal vavek.
Ovo j vera D(a)v(idov)a moě

15 Da učenik nis Isusa!
*C Tu peteh vspoe drugoč a I(su)s ozari se na Petra
a petar gre van plačúci:*
Oime mani, ča učinih
da ě strahom sebe hinih,
141v oime tužnu vele mani,
bih učenik izibrani!
Ča ću, tužni, učiniti,
Neću već smit k meštru priti.

5 Oime, tužna ma starosti,
da s ostal v toi žalosti!
Gorko moe vse ufanije
ko mi pride na skončanie.
Gdi e, Petre, lubav ona
10 v koi ti tako zlo dokona?
Gdi e, starče, vera tvoě
v koi ti reče bit do boě?
Gdi su tvoe krive rote
Ke te vavek vzeti ote?
15 Aj, koga se ti odvrže,

kako li se doli vrže.

142r   Plači, nebo, s tužnim Petrom,
da ne umrih s moim meštrom!
Ne milui me, zemla črna,
da požri me kot neverna,
er neveran ě sada bih
učitelu momu lubvenomu.

5   Ne miluite, vse gorčine,
skončaito me, stare me sedine,
er dostoěn nis živeti
ni po zemli već hoditi.
Za toliku mu krivinu
dostoěn sam da ě zginu!

10   Vidiš, srde, v grobi kosti,
B(ož)e, ti mi grihe prosti,
ovo poiti ću tužan vanka,
plakat grihe prez prestanka,
oću poiti vsud plaćući,

15   grih moi gorko žalujući.
Tužni Petre, ća učini,
da sam sebe ti rasćini,
da zataěh meštra moga,
žaluj draga primiloga!

142v   ***C Tu I(su)sa popelaju k Pilatu a Pilat r(eće):***
Nać mi toga priplaste,
ali ko zlo v nem poznaste? ***C Židovi re(še):***

5 Da bi delo zlo ne činil,
ne bi to zlo sad imil! **Tu Pilat r(e)ci:**
Ča od nega govorite,
ali v čem ga potvorite? **C Tu Židove reku:**
Tri uzroke zda ti damo,
v kih ga kriva nahaěmo:
10 zač di da j naš zakon hudi
ter prevraća vsim ludi.
Drugo, da j smil na to stati
da dohodak nima dati,
Bogom i kralom se čini
15 t(e)r vse ludi tim prehini.
A mi zakon ta imamo,
po kom vse ča nas je znamo,
v čem osuen ima biti,
h koi li muki ima priti! **C Tu Pilat reče:**
143r A tada ga vi primite
i po zakonu ga vi sudite! **C Tu Židove reku:**
Čast prazdniku učiniti,
zakon ne da ga ubiti! **C Tu Pilat r(e)ci I(su)su:**
5 Ne vidiš li ča ti prave,
ku krivinu na te stave?
Nu umiš li se spričati
ali ednu skužu dati?
C Tu I(su)s muči a Pilat pela ga vnutr i reče:
10 Esi li ti kral židoski,

ko s zlo činil ovoi voiski? **C Tu I(su)s reče:**

O sebe li ti to reče,

da me ričju tu zateče? **C Tu reče Pilat:**

Židovskoga ě nis roda,

15 da plk ki te meni odda,

ta se na te kruto tuži;

domisli se ke god skuži,

reci, ko si zlo učinil

ali v čem si nih uhinil? **C Tu I(su)s reče:**

20 Da bih ě kral v semu světu,

143v ne bih tugu znal na s(vě)tu,

zač bi meni sluge bili

ki bi mene obranili. **C Tu r(e)ci Pilat:**

A tada li kral esi?

5 **C Tu I(su)s reče: Ti reče! Tu I(su)s reče:**

Na to sam se na s(vě)tó rodil,

po istini da bih hodil;

istini ću svedok biti

dokle mi e god živiti.

10 **C Tu Pilat r(e)ci: Ča e istina? I pak reče:**

Ne nahač(m) ě krivine

da ov č(lově)k smrtju gine! **C Tu Židove reku:**

Vij, Pilate, ča govoriš

ter čin da sud pravi stvoriš!

15 Ovo nam je povidano,

ča j očito *jur* vsim znano,

da ta dar ot Galileje
t(e)r do naše simo meje
vas židovski plk prevrati
20 i na zakon svoi obrati. **C Tu Pilat re/če:/**
144r Ta sud na mni, vim, ne stoi,
zač Irudu on postoi,
zato k nemu ga pelaite
i to nemu znati daite
5 da ga ne ću ě suditi
ner on ima to činiti.
C Tu I(su)sa popelaju ka Irudu i pripelajuć reku:
O Irudě, svitli kralu,
ovo i imil misal zalu
10 da će vas plk prehiniti
i vsih k sebi obratiti.
To Pilatu znati dasmo,
pred nega ga pripelasmao.
Pilata nam ě govoriti
15 da ga neće on suditi,
er on v Galilei stoi
i ta tebi sud postoi.
Zato rač ga ti suditi
i ne rač ga oprostiti!
20 **C Tu Irud reče Isusu:**
Želil sam te ě vidjeti
i s tobu se zgovoriti,

144v zač čuh nika čudna dela,
da su mnoga mrtva tela
živa z groba izhodila.
Zato rec mi, ti esi li
5 ki si činil ta čineniě
od kih sam čul govoreniě?
C I(su)s mlči a Irud r(e)ci Isusu:
Ti l si koga i B(og)6 uzvišil
da s Lazara mrtva vskrisil?
10 Ako se ćeš uprositi,
ě te oču sloboditi:
edno čudo htij činiti
t(e)r te oču oprostiti! **C Tu Židove reku:**
Slavni kralu, o Irude,
15 nemu dela nišć ne prude,
ka je kuli on učinil,
zač vsi znaju da j ner hinil.
Da bi on bil pravi prorok,
ne bi on dal smrti uzrok.
20 **C Tu Isus mlči a Irud reci:**
Držal sam ga za č(lově)ka,
a vidim ga manenika.
145r Pilatu ga popelaite,
ne pačam se v nega, znajte;
to ne umi govoriti,
ča ću ž nega učiniti?

5 *C Tu ga obuče Irud v svitu belu ma
neničku i gredu Pilatu a Pilat r(e)ci:*

Čemu mi ga pripelaste,
ni to ma rič, to vi znaste,
to Irud ni mogal naiti

10 v čem bi imel tuko zaiti
da bi imel on umriti
ali muku podnositi.

S pružna ste sužna zneli,
običaji ste ta imeli,

15 od uznikov, ki su bili,
ednoga ste isprosili:
Isusa li ću pustiti
a Barabu umoriti,
ali Barabu pustit
a Isusa umoriti?

145v Ča ě imam v tom činiti,
koga oću oprostiti? *C Židove zvape:*
Barabu! A Pilat reče:
Od I(su)sa ki se zove H(r6st)6, ča ću učiniti,
ča je vsim vam zla viditi?

5 *C Židove zvapiju: Propni ga! Propni ga.*
C A Pilat reče: Ko je zlo učini?
C A oni zvapiju: Propni ga! Propni ga!
C A Pilat reče:

10 Oćete li da v suenje zahaēm

kada uzrok smrti ne nahaēm.

Činiti ga ću izbiti

i potom pak sloboditi!

C Tu Pilat popela Isusa vnutr i čin

15 ***i ga kruniti i biti pošpotati***

i potom izide, Pilat reče Židovom:

Oću vam ga pripelati

i oćete vsi poznati

gda ga vidite zbiena

20 da mu j krivica plaćena!

146r ***C Tu Pilat vrati se, a meju tim Anna i Kai***

fa naučiše Židove da vapiju: Propni ga,

propni ga, a Pilat reče Židovom:

Ovo e on č(lově)k, a Židove: Propni ga! Propni ga!

5 Vazmite ga ter propnite,

zač ča koli govorite,

v tih ričah mi ni vidjeti

da bi imel propet biti. ***C Tu Židove reku:***

A mi zakon ta imamo,

10 po kom vele dobro znamo

da j dostoěn zlo trpiti

i na križu propet biti,

zač se sinom B(o)žim čini

i tim vas plk vele hini.

15 ***C Tu Pilat popela Isusa vnutr i reče***

Otkuda esi li? I(su)s mlči a Pilat reče:

Mene nečeš odgovoriti?
 Mogu s tebe vse činiti:
 20 ko mi j drago osuditi,
 ako li ne, oprostiti. **C Tu I(su)s reče:**
 Ne bi zda v oblasti toj bil
 146v da bi *ju* zgora ne imel,
 da več oni sagrišiše
 ki me tebi izručiše.
C Tu Pilat izide van i reče Židovom:
 5 Ne vim vam več ča činiti,
 ě ga oču tě pustit. **C Tu Židove reku:**
 Ako nega sada pustiš,
 gnev c(ěsa)rvov na se hustiš.
 Ki se kralom napovida,
 10 ta c(ěsa)ru odpovida,
 ta se kralom napovida,
 zato nemu odpovida!
C Tu Pilat sedi na prestoli i držeći
I(su)sa za ruku reče: Ovo je kral vaš!,
 15 **a Židove kriče vapijuć:**
 Gori, gori zdvidni ga
 t(e)r na križi propni ga! **C Pilat reče:**
 Kada ste va t gnev vneti,
 krala vam ću propeti. **C Židove reku:**
 20 Krala, veruj, mi nimamo,
 ner cesara, nega znamo.

147r

C Tu žena Pilatova pošle k Pilatu junaka:

G(ospo)d(i)nu poj govori

da kriv sada sud ne stvori,

brzo pred nega poteci

5

t(e)r od strane moe reci:

„Ne čin ništar prav(a)dniku,

zač ćeš v muku past veliku.

Čui se sada, o Pilate,

da se Bog ne rasrdi na te.

10

Gda sam nočas va snu bila

mnoge muke sam trpila,

tuga biše mi velika

cića toga prav(a)dnika!“

C Tu pride k Pilatu junak i reče emu:

15

G(ospo)d(i)ne, gospa pravi,

ta sud z dobrim redom spravi,

ne čin ništar pravedniku,

zač ćeš v muku past vel(i)ku.

Kako e zgora Pilat reče Židovom:

20

Znajte, tomu j *jure* biti,

ě ga ću osloboditi.

147v

***C Tu Židove reku: Propni ga! Propni ga! Tu Pilat čini p
bacil, umije /se:/***

Čist sam krvi ove prave,

nega moe ruke ne zadave,

5

ter vam pravlu vsim očito,

da poznate stanovito:
v sem človeku ne naha(ě)m
uzrok od smrti, pravlu i ja vam! **Židove reku:**
Nega krv ta vrh nas budi,
10 samo nega *jur* pogubi!
Ditca n(a)ša zlo imijte,
ako kriv sud sada sudite!
C Tu Pilat sede na prestol i s nigim
mečem i sudi pravdu i da sentenciju i reče:
15 Mnogu tužbu čuh ě na te
i mnogo sam ě stal za te,
kako bih te oprostiti
mogal, a ne umoriti.
Čemu j biti, tomu j biti,
20 moram pravi sud stvoriti.
Čul si tužbe i nih ĝlasi,
148r kimi kažu da ti zal si
da moreš bit pokoěn
ner da smrt si dostoěn.
Ě Poncij Pilat v *Judei*,
5 i vlast imam u toj meji,
tu oblastiju, ka j vsim znana
i ka j z Rima meni dana,
na prestoli sada sideći,
pravu pravdu udružeći,
10 tebe, koga kriva čuju,

ovako ti odlučuju:
Vsaka na te kriči duša,
Nazaranina Isusa,
da ti imaš propet biti
15 propet na križu i umriti.
Ti si mnogo tvoi plk krivil
i vele si š nim zlo živil,
ě te na križ osujuuju
i na smr(t) te odlučuju.
20 Zakon nih si htíl zatrti,
zato s te dostoěň smrti.
148v Smel si vas plk prevariti,
zato s te dostoěň umriti,
za te tvoe nečistine
i rečene vse krivine.
5 ***C Tu centurion zahvali rekući:***
Nigdar nisi v pravdi bludil,
gda pravo e nisi sudil,
ner da s sudil na smrt toga
prevratnika nečistoga,
10 da on ima propet biti,
propet na križi i umriti!
C Tu Ijuda pride i reče fariseom:
Imijući srce luto
ě sagriših vele kruto,
15 kada moga meštra prodah

večne muke dušu oddah.

C Tu Židove reku Ijudi:

Mi nečemo tim mariti,
za to, očeš ti vidjeti! **C Tu Ijuda reci:**

20 Tužna moč lakomosti,
ku vavek ću biti v gorkosti,

149r er ě prodah meštra moga
va vsih delih prav(a)dnoga.

Ne žalui nigdor onoga
ki prodae B(og)a i meštra svoga.

5 Ne prudi mu iskati lika
ki prodae pravednika.

Prodah tužnik B(og)a svoga,
ka mni lubvu srdčenoga.

Ča s oču ě učiniti,

10 gdi mi j večnih mukah biti?
Ne prudi se pokaěti,
zato ću se dešpirati.

Veće i moe zločinenie
nere B(o)žie milosrdije.

15 Pokle nimam gdi umriti,
život tužni grem skončati,
dušu moju v muke dati,
tim ću život moi skončati.

Tim ću život moi skončati:

20 Gem sam sebe obisiti.

C Kaka jure da Pilat sentenciju, gre Ivan

k Mariji plačúci i narikujúci slzami:

149v

Doh, zna li si nega mati,
oću li s joi povidati
muke ke ne sinak trpi
i zlo ko se ob nem vrti?

5

Znaš li tugu, o Marie,
ka t se okol sinka vie?
Ča ću tužan učiniti,
oću l si joi dati viditi?

10

Oime, na ku stran ću poiti,
oću li si do ne doiti,
do ne šad povidati,
da zna tugu sinka mati?

15

Mnu da mrtva past će doli,
kako izvi sinka boli;
ako li joi ne povim ě,
oće biti još tužniě.

Bole mi e do ne priti,
tužne glasi navistiti!

C Kada pride pred vrata Marijina:

20

Brzo, brzo, Gospe mila,
sinku tvomu mnoga sila,
oh pretužna mati, ka si

150r

dočekala tužne glasi
od želnoaga sinka tvoga

Is(u)h(r6st)a, meštra moga.

C Tu r(e)ci Marië Mandaleni:

5 Niki glas se vani čuje,
mnu da Ivan narikuje.
Nu vij, Mande, malo vani,
eda j Ivan prišal ka mni?

C Tu pride Mandalena van i vidi Ivana leže(ći):

10 Poite brzo, Gospo, vanka,
Ivan plače pres prestanka! **C R(e)ci Marië:**
Ajme, ě se vele bojim
da mi sinak na zlu stoi.
Ke su, Ive, riči tvoe,

15 gdi e I(su)s, dite moe? **C Tu reče Ivan:**
Ne stoj veće, o Gospoe,
plačem plači srce tvoe,
črno ruho vazmi na se,
er ti nošču tužne glase

20 od želenoga sinka tvoga,
Is(u)h(s6st)a, meštra moga. **C Marië reče Iv(a)nu:**
Gdi mi praviš meštra tvoga,
sinka moga preželnoga? **C Ivan reče:**
Nega sada uhitiše
i na smet ga osudiše! **C Tu Marië reče:**

5 Sa vsimi e lipo živil,
prava nigdar ni okrivil,
na nikogar ni se tužil,

vsim je dobrovolno služil,
da zač mi ga uhitiše,
10 čim li mi ga potvoriše? *C Tu Ivan reče:*
Sliši, Gospe, maiko mila,
ka t se čini sinku sila:
Židove ga uhitiše,
zač zavidost v nem imiše,
15 farisei oni biše
ki to nad nim učiniše,
zač jih vele močno kara
i grihe im nih otvara:
zato nega uhitiše
20 t(e)r na križ ga osudiše.
V jerusolim gda idosmo,
151r sinoč ž nega izaidosmo,
Juda s nami ta ne bie,
zač predati ga hitiše;
još s vičere sinoč poide
5 t(e)r h knižnikom tudje doide,
š nimi buduč ondi red da,
kako im ga v ruke preda.
Po večeri izaidosmo,
s meštrom našim vrt poidosmo,
10 poče I(su)s v strahu stati,
vele grozno trepetati,
ide Ocu se pomoliti,

poče krvav pot potiti,
a to nemu strah činiše
15 da se krviju on počaše.
Potom *Juda* s voisku pride
a protiv noj meštar ide,
Juda nemu celov poda
i celo(vo)m meštra preda.
20 Kad I(su)sa uhitiše,
nigdor v pomoć mu ne biše,
učenici pobigoše,
151v sinka tvoga odvedošē,
britk(e) muke zadivahu
a smileniē ne mahu.
Oskuboše svete vlasi,
5 ruke nazad mu svezavši,
vele grozno vapiēhu,
bradu mu van izdirahu,
po vsu noćcu bi prez prestanka,
muku trpeć prez prestanka,
10 na toliko zlo pripravljen
da j života zdai izbavljen.
Ě sam nega vsude slidil,
nigd(a)r takih muk nis videl,
kimi nega izmučičiše
15 i špot nad nim ki činiše.
A sada su odlučili

kako bi ga umorili.

20 I Pilat za n kruto staše,
zač ga prava on vičše,
a Židove, psi prokleti,
odlučiše ga propeti.

152r I znaj, Gospe, maiko diva,
teško *jur* ga naideš živa,
zato brzo stani gori,
vij, ča t Pilat odgovori,
eda budeš kako moći

5 sinku tvomu još pomoći,
ki, ako e živ, tužna mati,
teško ga ćeš moć poznati!

C Tu tu reče Veronika:

10 Nit čuh nit znah te gorkosti
v koi e maika od žalosti,
vijte žalost neizrečenu,
ke na smrt na žuhku rěnu.

15 Gdo bi totu ne prosuzil,
pored plačuć s maiku tužil,
noj nepridne, doh, radosti
vraćaju se u žalosti.

20 Ovo j nega mat nekriva,
veće mrtva nere živa,
ne nigdanna dična slava
vsa v žalosti sada plava.

152v Meštre dragi ni, ozri se,
dai na majku tvu smili se!
Tu Marič padi, I(su)s ozri se i padi
a Veronika reče: Tuge t maiku pobiěj/ju,/

5 srdačce joj izdiraju,
ne ostav *ju* tužnu tako,
srdčce joj *jur* nečko
neće moći več trpiti
ni več tvojih muk videti.

10 (H)ili smrtni prispivaju,
ki odvlake joj ne dadu,
sad će tožnoj smrt prispiti
i prij tebe će vmoriti.
Zu vu muku, ka j velika,
ě te molim Veronika,

15 tako maiku ne ostavi,
daj na niki red *ju* spravi,
život joj se *jur* skončava,
kot koj d(u)ša v tugah plava. *Tu I(su)s /reci:/*

20 O kćeri erusolimske,
i vi žene galileiske,
nada mnom se ne plačite,
da nad sobom slze lijte,

153r i nad sini procvilite,
er vam ote tuge priti,
zač vrimena ote priti

5 ka vam tužna ote biti.
Onda vam hte hte govoriti,
gda vam tuge budu priti:
B(la)ž(e)ne ke ne rodiše
i srične ke ne doiše!

10 Želno ote prositi,
da bi htele nih pokriti,
zač gda meni tako čine,
tada te bit nih gorčine,
kada meni tako čine,

15 manši mene kako zgine,
smrt tad sebi te želiti,
nit te za žalost mu mriti.

Tu r(e)ci Veronika Isusu:

20 Oh, pretužna Veroniko,
kamo mi greš, moč diko.
Meštre dragi, vsih nas dika,
ě te molim, Veronika,

153v ne ostavi me va voj tuzi,
da neka te smrtju združim.
V tom me rači uslišati,
daj mi s tobu skup umriti!

5 Znaš, da kamo ti grediše
i da brže ne pridiše,
moj život se skončavaše,
kot ki vidit te želaše.

10 Koga oćeš da ě lublu,
kad te B(og)a moga zgublu;
mного krat mi j misal bila
kako bih se dobavila
tvoga lica, doh, prilike,
zlahčat žele me velike:
15 er kadi mi ti ne biše,
tu me tuga obajdiše.
Sad sam obraz tvoi vidila,
tuga mi e odpočila;
tako tužnu ne ostavi me,
20 neka smrt me s tobu vazme!
Ako ino neć činiti,
va vom rač me uslišati:
154r dai mi, meštre, tvu priliku,
utišit nju Veroniku,
da kad bih te ne imila,
priliku bih tvu vidila!
5 ***C Tu I(su)s pritisne pokrivaču na lice a Veronika /reci:/***
Sl(a)vu daju tebe, momu
meštru, B(o)gu preslavnomu,
da se na mu prošnu smili
i da mi ov dar udili,
10 da preslavne tve prilike
na plač tužne Veronike.
Zdra(a)vo, s(ve)to B(o)žie lice,

blazi ki te v pomoč kliče,
zdrava, s(ve)te, doh, prilika,
vridna hvalit do vik vika!

15 ***C Tu stani opet, poklekni i reče:***
Da bih vas s(vě)t6 skup sabrala,
sa vsim ti hvala dala,
ne bih mogla dohvaliti
ni dostoino proslaviti

154v ovo dobro učinenenje,
ko mi sad da utišenje,
kad mi obraz tvoi v priliki
meni ti da, Veroniki,

5 a ě tebi, ku ti mogu,
hvalu, daju momu B(og)u,
B(og)u momu Isusu,
ki greš trpit za vse duše.

10 ***C Tako ga popelaju i propnu, i razboinike š nim,
i reče I(su)s: Oče, odpusti jim, zač ne znaju ča čine.***
Tu Židove špotaju se i reku:
Vah, ki B(o)žiju crikav razvalaš
t(e)r ju tretí d(a)n napravlaš,
vrime ti e, pomozi se
tere s križa slobodi se!

15 ***C Tu razboinik levi špotae se i reče:***
Ako s B(o)ži sin, ča s rekal,
ča tih nisi muk utekal?

20 Po tom vsaki more znati
 da s se krivo smil nazvati
 155r vsega s(vě)te g(ospo)d(i)nom
 i zvati se B(o)žim sinom,
 zač da bi ti B(o)ži sin bil,
 nas i sebe bi oslobodil!

5 ***C Tu sunce pomrkne, razbo(j)nik desni obrati se,
 a levi se špota, govori:***
 Ako B(o)žim sinom s znaš,
 spasi sebe i ošće nas! ***C Desni mu reče:***
 I ti se ne bojiš B(o)ga
 10 videć ova čuda mnoga,
 mi vse s pravdu to trpimo,
 da dobro v nem griha ne vidimo.
C Opet mu reče, livomu desni:
 O ti Ezva, bra(t)e mili,
 15 daj, ti ga već ne rascvili,
 er dovole e(st6) rascvilena
 misal nega i stužena.
 Ča god mi dva sad trpimo,
 155v to vse mi dva dostoimo:
 ni on vridan to trpiti,
 ki ni mogal sagrišiti.
 Ne vidiš čudesa mnoga,
 5 ka č(lově)ka plaču toga;
 već od nega špot ne čini,

zač znaš da j to B(og)6 istinni.
Da k nemu se obratimo
i nemu se pomolimo
10 da nam grihe po milosti
svojoj ta sin B(o)ži prosti!
C i pak reče: Spomeni me, G(ospod)i, kada prideš...!
I pak obrnuv se k Bogu i reče:
K tebi B(og)u G(ospo)d(i)nu,
15 G(ospo)d(i)nu B(o)žju sinu,
Za veliku milost tvoju
ě obraćam misal moju:
mnogo zgriših, G(ospo)d(i)ne,
156r neizmerne su me krivine,
do danaska od mladosti
v grisih živih i v razboistvi,
sad te molim po milosti,
5 mnog mi grih mi, B(o)že, prosti,
i kad budeš kraleovati,
v kraljevstvo me rač priěti!
C Tu mu I(su)s reče, razboiniku desnomu:
Amen, govoru tebi, danas budeši sa mnoju v ralju./
10 **C Tu I(su)s reče materi:** Ženo, se sin tvoji!
Potom ka učeniku: Se mati tvoě! **Malo**
postavši reče I(su)s: Eli, eli lama za
batani!, ča: **Bože, Bože moi, zač me esi ostavil:**
Tu teče ed(a)n: Ta Iliju zove! **Tu I(su)s reče:**

- 15 *Žeju! Poteci ed(a)n, vazmi spužvu i naplni ju octa i žuč i da mu piti, a ed(a)n reče: Čekaj, neka mi viditi oće li Ilič priti da g/a/ ima sloboditi tere is križa zneti.*
- A I(su)s kada ukusi ne ti piti i reče: Svršeno es/t!/
156v **Malo postavši reče Isus:**
Otče, v ruci tvoi predaju duh moi!
I tu se zemla potrese i centurin reče:
V istinu sin Božji ta bē.*
- 5 ***Tu Židove gredu k Pilatu i reku:**
Molimo te, čin jij zneti,
ki su na križu raspeti! **Reče Pilat:**
Slobodno jure pojdite
t(e)r jih s križa jur snamite.*
- 10 ***C Tu poidu Židove i prebiju goleni razboinikom, a Lonji pride i prebode rebra I(su)su i protare oči i poklekni i reče:**
Hvalu imam tebi dati,
Bože, da mi vid povrati.*
- 15 ***C Stane t(e)r se k ludem obrnuvši i reče:**
Ki ste totu, dubri ludi,
ov propet vam vas mil budi,
zač je ovo Bog istinni,
ki i mrtav čuda čini;*
- 157r *kim ē mogal nis gledati,
momu oku vid povrati.*

Tu počni Lonjin plakati:

5 Tužna dela ma Lonjina,
Da probodoh B(o)žě sina,
Boži sinu, G(ospo)d(i)ne,
preteške su me krivine:
mrtav buduć *jur* na križi,
tebe B(og)a ě obrižih,
10 ě probodoh rebra s(ve)ta,
oh nesriće ma prokleta.
B(o)ži sinu, G(ospo)d(i)ne,
Ne glei reške me krivine!

C Tu počne oružje sebe snimati:

15 I oružje i sulicu
i vsu *moju* oružnicu
ě od sebe vse odmićem. ***C Tu vrz oružije:***
i k tebi vas primićiem.

Tu objame križ i reče:

20 Sluga bit ću tve milosti,
B(ož)e, ti mi grihe prosti,
ovo tužan ě grem vanka
157v plakat grihe prez prestanka.

C Tu pride Nikudim t(e)r Osip k Pilatu

prošiti tela Isusova i reku:

5 Molimo te, g(ospo)d(i)ne,
tužnoj maiki život gine
kad pod križem plače sina

i noj misal *jur* ni ina
več od križa odstupiti,
ner će sebe umoriti,
10 tuge su joj *jur* dojile,
ke joj prvo nisu bile.
Ne dai tako noi umriti,
moreš tomu providiti,
telo nega da izvisiti,
15 oćemo e mi shraniti. **C Tu reče Pilat:**
Rec centurionu momu
da da telo Nikudimu.
Tu reče Osip Nikudimu:
Nikudime, bra(t)e mili,
20 mi smo nemu drazi bili,
znaš kada nas on učaše:
ča mu god ti poručaše
158r to ti on vse učinaše,
zač ti ugoditi želišše.
Zda ča ćemo učiniti
da nimamo h komu priti?
5 **C Tu Nikudim plači kada ga snamu s križ/a:!**
Ojme mani, meštre dragi,
Učitelu vazda pravi,
ojme, zgubih meštra moga
Is(u)h(e6st)a preželnoga,
10 ojme, zgubih vse veselje,

zgubih moe utišenje.
Gdo s mi oće nauk dati,
h komu l oču prihačti,
videć tako tužnu mati
15 gdo i ki neće proplakati?
Puti smrti dostifoše
ki te britko obidoše.
Vid, v pravivi vazda staše,
kad ti lipo vsih učaše,
20 to li j plaća naučenju
ali dobru učinenu,
158v da te tako okruniše,
da te h križu, ioj, pribiše.
C Tu r(e)ci Mariě Ěkovla:
Sestro draga, Gospe mila,
5 ča s se toko rascvilila?
Ne htij tuko tugovati
ni v toliku plaču biti,
er prij roka, B(o)žja mati,
podobno e se ni skončati.
10 Videć tebe slatki sin tvoi
gorčiji je v tugi svojoj,
er vse tuge, Gospe, vaše,
sin tvoi tužni vzimle na se.
Zato, Gospe, ě te molim,
15 dai polahčai sinka boli,

komu duša *jur* lepeće
i pred smrtju vas trepeće.
Polahčajte tugu nega,
ne mor veće sinka svega,
20   znaj da j mnogo *jur* umoren
i v životi svem rastvoren.
159r   Oto vidiš da B(og)6 v sl(a)vi
ne nahaě mesto glavi,
ka mu imaš bit kriplenie,
veće ne dajdu stuženje.
5   ***C Totu Ivan reče Mariji:***
Pomuč, Gospe, i ne plači,
mane tužna biti rači,
sinka ti e smrt umorila,
to je vola B(o)žě bila.
10   To j nam račil priě reć
da ga muke te obteći
i da ga te umoriti
t(e)r na križi bu visiti.
K boli B(o)ži ti pristani,
15   on je rekal na ufani,
da će skoro uskrsnuti,
ne će mnogo dan minuti.
Ne bud tuga tva tolika,
bud joj konac dat joj lika,
20   plakat va dne tere v noći

malo prudi prez pomoći:
pomoć ti ne moreš nemu,
učin konac plaču svomu!

159v

C Tu reče Mariě Ěkovla i Salomi, reku skupa:

Oh nigdanne vsih veselje,
V plač nam ti bi, v cvilenje,
5 gdo bi mogal se strpiti
B(og)a vidjevši umriti.
Oh sestriću dragi, mili,k
zač nas tako vsih rascvili!
Gdo će *jur* bit naša dika
10 i dat tugi našoi lika?
Gdo nas oće ukripiti
ali lipo naučiti?
Komu s sinke naše zručil
kih si vele lipo učil?
15 Za kim ote *jur* hoditi
t(e)r se dobra naučiti?
Ovo s mi tvoe tete
mnogu tugu obuete,
prežalostne s maiku tvoju
20 i sestru našu i gospoju.
Oh sestriću, dragi najju,
da te tvoi *jur* ne znaju,
160r kako zgubi lipost tvoga,
doh, obraza preželnoga!

5 Vse po tebi slavne bismo
prič ner te izgubismo,
sad *jur* nečemo imiti
ki b nas otil proslaviti;
i tvoi te odbigoše,
niki se te odvrgoše.
10 Kuće naše dična sl(a)va,
zač teumoriše prava?
Zač te tako ukruniše,
Česa dostoeñ ne biše?
Ruke tvoe slavne i s(ve)te,
zač na križi biše propete?
15 Probodoše t rebro s(ve)to,
vsu lipotu dike naše,
obraz s(ve)ti popluvaše,
te tolik(e) tvoe tuge,
kim prilične nisu druge.
20 Doh, gdo bi ne žaloval
i nad tobom ne narekoyal!
Zato uzrok mi imave
160v plakat tebe, naše slave,
plakat očemo u istinu
tvoe tuge, Dive sinu!
Ojme, da bi več ne bilo
5 Ner cvilenie maike milo
nam bi tribi li plakati,

tužno sestru žalovati,
koj se srce v tugah vie,
ka cić tuge slabe bije.

C Tu reče Ivan kada be I(su)s na križi:

10

Oh pretužno srce moje,
stišim tužan plač Gospoe,
čuju maiku tvu plaćuću,
tebe, meštre, žalujuću,
a teta mi v slzah tone,

15

vsaka britke slze rone;
gdo bi mogal se strpiti,
ki bi ne htíl procviliti.

20

Oh premili G(ospo)d(i)ne,
ke su tolike krivine
da te da te tako umoriše,
da re od nas različíše?
A ě Ivan, ča ću tužan,
bit ću suzam gorkim sužan.

161r

Gđi ću meštra *jur* iskati,
ki bi mi htíl nauk dati?
Ostah kako sirotica,
prez maike kot dičica!

5

C Tu Petar plači:

Neka plače ma sedina
svoga mila G(ospo)d(i)na.
Ki grih v tebi G(ospo)d(i)nu

bi, da tako ti izginu?
10 Joh, da Peter, ě sluga tvoi,
Otvrgoh te se, meštre moji.
Tužne ure meni biše
ke me s tobu razlučiše,
koliko mi tad umriti
15 bole biše ner živiti
C Tu Petar k ludem obrati se i reče:
Puče B(o)ži i vsi ludi,
Mnogo starost ma zabludi,
vijte grišna tužna Petra,
20 ki zataěh svoga meštra.
Već dostoěn neću biti
grišnik na s(vě)tu živiti.
161v ***C Tu Petar obrati se ka I(su)su i reče:***
O predragi Gospodine,
preteške t su me krivine,
ki s me lubil već ner inih,
5 a ě verno ne učinih.
Koliko se zlo ustrgoh
da se tebe ě odvrgoh!
Zgubih lubav tvu i sebe,
da se odvrgoh ě tebe.
10 Mili, dragi G(ospo)d(i)ne,
grem plakati me krivine.
C Tu poide tě Petar i reče gredući

Pojti očú vsud cvilečí,
gorke slze van ronečí,
da me gorka smrt umori,
da mi život moi rastvori.
Ni dan ni hip neću stati
tužnu smrt k sebi klicati!